

زندگی امام رضا علیه السلام

۴۰

مؤلف : دکتر محمد بیستونی

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

بیستونی، محمد، ۱۳۳۷-
زندگی امام رضا علیه السلام / مؤلف محمد بیستونی.
قم: بیان جوان، ۱۳۹۱.
۱۰۱ص: ۱۰۷۷ س.م.
ISBN 978-600-228-142-5
فهرست نویسی بر اساس اطلاعات فیبا.
علی بن موسی (ع)، امام هشتم، ۴۱۵۳ - ۲۰۳ ق.
علی بن موسی (ع)، امام هشتم، ۴۱۵۳ - ۲۰۳ ق.
— فضایل
۱۳۹۱ ۹۴۳۹/ب/۴۷BP
۲۹۷/۹۵۷
کتابخانه ملی ایران ۲۷۶۵۸۰۰

عنوان: زندگانی امام رضا علیه السلام
به اهتمام: دکتر محمد بیستونی
گروه ویراستاری و تحقیق: صفورا زهرا و آسیه بیستونی
تایپ و صفحه‌آرایی: فاطمه سرزهی
چاپ و صحافی: مرکز چاپ سپاه
نوبت و تاریخ چاپ: اول، سال ۱۳۹۱
شابک: ISBN 978-600-228-142-5
ناشر: انتشارات بیان جوان
شمسارگان: ۳۰۰۰ نسخه

حق چاپ محفوظ نیست، هرگونه نسخه برداری و چاپ از این کتاب
به منظور توسعه فرهنگ قرآن کریم، با اخذ مجوز کتبی از ناشر بلامانع است.

نشانی: تهران - خیابان پاسداران - بین گلستان ۸ و ۹ - شماره ۴۵۱ -
طبقه همکف - واحد ۴
تلفکس: ۲۲۵۸۹۶۲۶ www.tafsirejavan.com

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

تقدیم به پیشگاه

محمد مصطفی صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ پیامبر عشق و مهربانی و امام علی بن ابیطالب عَلِيٌّ مولای همه خوبان عالم و به پاره تن رسول خدا محبوبه دلها فاطمه زهرا عَلِيَّهَا و به دوفرزند آنها حسن و حسین عَلَيْهِمَا سرور جوانان بهشت و به نه امام معصوم بزرگوار که از نسل حسین بن علی عَلَيْهِمَا هستند به ویژه حجة بن الحسن عَلَيْهِمَا خلیفه و باقیمانده خدا در زمین که همه علوم پیامبران الهی را دارا می باشد و ریشه جنایتکاران عالم را قطع خواهد نمود. همان کسی که قوانین خدایی را احیاء نموده و پرچم حق را به اهتزاز در خواهد آورد. پس ای عزت بخش دوستان خدا و ذلیل کننده دشمنان دین خدا و ای واسطه نزول برکات آسمانی برای اهل زمین؛ همه ما و دوستانمان در غیبت شما گرفتار رنج و پریشانی هستیم و دستها و ظرف وجود ما از ابراز عشق واقعی و عملی آنچنان که شایسته مقام شما باشیم، خالی است. از شما خاندان کرامت و شرافت استدعا داریم پیمانهای تهی مانده ما را با صدقه ای که با رحمت خود عنایت خواهید فرمود سرشار سازید زیرا ما جز احسان و بنده پروری از شما سزاوارتر نیستیم.

مقدمه

ما ایرانی‌ها باید به خود ببالیم که گوهری گرانبها را در قلب کشور خود داریم که می‌توانیم به او توسل کرده و از او یاری بجوئیم. امام رضا علیه السلام همان گوهر گرانبهائی است که باید قدر حضور ایشان را در کشورمان بدانیم. زندگی و شخصیت امامان شیعه، دو جنبه ارزشی متمایز و با این حال مرتبط با هم دارد.

اول: شخصیت عملی، علمی، اخلاقی و اجتماعی آنان که در طول زندگی ایشان، در منظر همگان شکل گرفته است و

فهم و ادراک آن نیاز به پیش زمینه‌های اعتقادی و مذهبی خاص ندارد، بلکه هر بیننده فهیم و دارای شعور و انصاف می‌تواند، ارزش‌ها و امتیازهای آنان را دریابد و بشناسد.

دوم: شخصیت معنوی و الهی آنان که ریشه در عنایت ویژه خداوند نسبت به ایشان دارد.

شناخت این بعد از شخصیت اهل بیت نیاز به معرفت‌های پیشین دارد؛ یعنی نخست باید به رسالت پیامبر صلی الله علیه و آله ایمان داشت و براساس رهنمودهای آن حضرت، ولایت

عترت را پذیرفت.

مدتها بود که مایل بودم زندگی‌نامه بسیار خلاصه‌ای را درباره امام رضا علیه السلام به رشته تحریر درآورم، این توفیق اخیراً نصیب بنده شد و کتابی را که مشاهده می‌کنید با مطالعه منابع معتبر و متعدد تدوین نمودم و آن را مانند دائرةالمعارف جیبی تنظیم کردم که قله‌های معنویت و سرشاخه‌های شجره طيبة امام رضا علیه السلام در دسترس عموم مردم، خصوصاً جوانان عزیز قرار گیرد.

توصیه می‌شود این کتاب را به
دفعات مطالعه نموده و از محتوای آن الگو
بگیرید تا از برکات امام رئوف علی بن
موسی الرضا علیه السلام بیش از پیش بهره مند شوید.

دکتر محمد بیستونی

۱۵ آبان ۱۳۹۰

روز عرفه، دارالحجّه

مرقد مطهر سلطان قلب‌ها علی بن موسی الرضا علیه السلام

~ لقب امام «رضا» علیه السلام

لقب‌های اهل بیت علیهم السلام از قبل به وسیله پیامبر و چه بسا از طریق فرشته وحی تعیین شده است، چنان‌که پیامبر در تعیین نام حسن و حسین علیهما السلام فرمود: «مَا كُنْتُ لِأَسْبِقَ رَبِّي بِاسْمِهِ»^(۱) در روایتی دیگر آمده است: «إِعْلَمُ أَنَّ اللَّهَ سَمَّاهُ فِي اللَّوْحِ الْمَحْفُوظِ بِالرِّضَا»^(۲)؛ بدان همانا خدا او را در لوح محفوظ «رضا» نامیده است. در روایت دیگری از بزْظی^(۳) آمده است: «به ابی جعفر، محمد بن علی بن موسی، امام جواد علیه السلام گفتم: گروهی از مخالفان می‌پندارند که

۱- معانی الاخیار، ۵۷.

۲- مجموعه نفیسه، ۲۲۳.

۳- از اصحاب خاص امام رضا علیه السلام.

مأمون، لقب «رضا» را برای پدرتان قرار داده است، زیرا او ولایتعهدی خلیفه را پذیرفته و بدان خوشنود شده است. حضرت فرمود: به خدا سوگند، دروغ می‌گویند و نسبت ناروا می‌دهند، بلکه خداوند پدرم را رضا نامید، زیرا خدایش در آسمان از او راضی، و پیامبر و ائمه در زمین از او خوشنود هستند. روایتگر حدیث، از امام می‌پرسد: «مگر این ویژگی در پدرانانتان نبوده است؟» امام می‌فرماید: «چرا، ولی پدرم را یک مشخصه، از اجدادمان ممتاز ساخته بود، زیرا مخالفان نیز همچون موافقان از او راضی بودند. از این رو تنها او «رضا» نامیده شده است.^(۱)

۱- عیون اخبار الرضا، ۱۳/۱.

پدر و مادر امام رضا علیه السلام

پدر بزرگوار حضرت رضا علیه السلام، امام موسی بن جعفر علیه السلام، هفتمین امام شیعه است و مادر بزرگوارش، بانوی مکرمه‌ای است که با نام‌هایی چون: تُکْتَم، نَجْمه، سَمَّان، خَیْزَران، سَکَن، نَجِیّه و طَاهِره از وی یاد شده، ولی مشهورترین آنها، تُکْتَم است. از نشانه‌ها چنین استفاده می‌شود که وقتی این بانوی ارجمند به خانه امام موسی بن جعفر علیه السلام درآمد، به این نام خوانده شد و پس از ولادت امام رضا علیه السلام طاهره نام گرفت. ^(۱) او زنی عقیف ^(۲) و خردمند بوده و از شرافتمندان عجم به شمار می‌رفته است. ^(۳)

۱- عیون اخبارالرضا، ۱/۱۴. ۲- همان جا، ۱/۱۷.

۳- همان‌جا؛ و نیز: ینابیع المصوّدّة، ۳۸۴؛ کشف الغمّه ۳/۱۴۹.

همسر امام رضا علیه السلام

همسر امام رضا علیه السلام بانوی پاکدامنی به نام سبیکه بود. وی صاحب فرزندی شد به نام جواد الائمه علیه السلام، که خط امامت از طریق آن فرزند ادامه یافت.

فرزندان امام رضا علیه السلام

تاریخ‌نویسان و محدثان در دو مورد، اتفاق نظر دارند: نخست این که امام علیه السلام از امّ حبیبیه فرزندی نداشته و دیگر این که از بانویی به نام سبیکه، فرزند پسری داشته که جوادالائمه علیه السلام بوده است.

بسیاری همچون ابن شهر آشوب^(۱) محمد بن

۱- مناقب آل ابی طالب، ۴/۳۶۷.

جریر طبری شیعی،^(۱) شیخ مفید^(۲) و طبرسی^(۳) معتقدند که حضرت، غیر از امام جواد علیه السلام، فرزندی نداشته است. با وجود این، برخی بر این باورند که آن حضرت بیش از یک فرزند داشته است.^(۴) اما مشهور در میان علمای امامیه، این است که حضرت جواد علیه السلام تنها فرزند امام رضا علیه السلام بوده است.

مهارت‌های زندگی در رفتار امام رضا علیه السلام

در حدیثی از سخنان امام صادق علیه السلام آمده است: «أَصُولُ الْمُعَامَلَاتِ تَقَعُ عَلَى أَرْبَعَةِ أَوْجِهٍ:

-
- ۱- دلایل الامامه، ۱۸۴.
  - ۲- ارشاد مفید، ۲۶۳/۲.
  - ۳- اعلام الوری، ۳۲۹.
  - ۴- کشف الغمّه، ۸۹/۳؛ الفصول المهمّه، ۲۶۴؛ الاتحاف، ۱۶۸؛
ینابیع المودّه، ۳۶۴.

مُعَامَلَةُ اللَّهِ وَ مُعَامَلَةُ النَّفْسِ وَ مُعَامَلَةُ الْخَلْقِ وَ
 مُعَامَلَةُ الدُّنْيَا»^(۱)؛ مهارت‌های مورد نیاز زندگی
 به چهارگروه تقسیم می‌شود:

✎ - اول، مهارت تنظیم ارتباط با خدا: که در
 پرستش و عبودیت، پرهیزگاری و
 سپاسگزاری، خضوع و خشوع، اخلاص
 و مانند آن جلوه می‌کند.

✎ - دوم، مهارت تنظیم ارتباط با خود: که
 مواردی همچون: حق‌جویی، خردورزی،
 خودسازی، علم‌خواهی، عزت‌طلبی،
 خودشناسی، خودانتقادی، اتصاف به فضایل
 نفسانی و مانند آن را در برمی‌گیرد.

✎ - سوم، مهارت تنظیم ارتباط با مردم: که
 شامل محبت، عدالت، تواضع، ایثار، احسان،

نوع دوستی، اخلاق و زمامداری، اخلاق شهروندی، اخلاق تعلیم و تربیت، اخلاق خانوادگی و مانند آن می‌شود.

✎ - چهارم، مهارت تنظیم ارتباط با محیط زیست (دنیا): که ارتباط با عناصر طبیعی و جهان خلقت و دیگر آفریده‌ها، مانند زمین و آسمان، کوه و دشت، جنگل و بیابان و دریا را پوشش می‌دهد.

ما بر اساس سخن امام صادق علیه السلام که روابط انسان را در تعامل با خداوند؛ خویشتن، دیگر انسان‌ها و جهان (محیط زیست)، طبقه‌بندی کرده است، سیره و رفتار حضرت رضا علیه السلام را در چهار محور، مورد مطالعه قرار می‌دهیم. شخصیت معنوی امام رضا علیه السلام از ویژگی و اهمیت خاصی برخوردار است؛ زیرا دیگر جلوه‌های رفتاری، اجتماعی، سیاسی و

اخلاقی آن حضرت در پرتو شخصیت معنوی آن بزرگوار قابل تبیین و تفسیر است. اکنون به گوشه‌ای از جلوه‌های عبودیت و بندگی امام رضا علیه السلام که در آینه اخبار و نقل‌های تاریخی انعکاس یافته، می‌پردازیم.

✦ مهارت تنظیم ارتباط با خدا

✦ اقامه نماز

به سبب اهمیت نماز، پیشوایان ما در طول حیات معنوی خود، به آن توجهی خاص داشته‌اند. تا آن‌جا که امام رضا علیه السلام نماز را هدیه‌ای از سوی خداوند برای بندگانش دانسته و آن را بعد از شناخت خدا، با ارزش‌ترین چیز در زندگی معنوی انسان شمرده است.^(۱) امام سجده‌هایش بسیار طولانی بود، به

۱- مستدرک الوسایل، ۱/۱۷۵.

طوری که پس از نماز صبح، به سجده می افتاد و تا طلوع آفتاب در سجده می ماند.^(۱)
 امام رضا علیه السلام نماز اول وقت را مهم می شمرد و در این باره می فرمود:
 شیطان همواره از مؤمن در حال ترس و وحشت است تا آن گاه که نمازهای پنج گانه خویش را در اول وقت به جای آورد، و اگر نماز را ضایع ساخته، آن را در اول وقت نخواند، شیطان جرأت یافته و او را به گناهی بزرگ وامی دارد.^(۲)

روزه

امام رضا علیه السلام افزون بر روزه واجب، به روزه مستحبی نیز اهمیت می داد، از این رو هرگز روزه

۱- بحارالانوار، ۹۰/۴۹.

۲- عیون اخبار الرضا، ۲۸/۲، حدیث ۲۱.

اول، وسط و آخر هر ماه از او فوت نشد، او در اهمیت این روزه فرمود: «ذَلِكَ صَوْمُ الدَّهْرِ»^(۱)؛ یعنی، روزه داشتن این سه روز، معادل روزه داشتن همه سال است.

این سخن امام که سه روز روزه در هر ماه، با روزه دهر یکسان است، مستند به این آیه از قرآن می باشد: «مَنْ جَاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ عَشْرُ أَثْمَالِهَا»^(۲)؛ یعنی، هر کس کار نیک انجام دهد، پس ده برابر آن را از خدا پاداش خواهد گرفت. بنابراین کسی که در هر ماه سه روز آن را روزه بگیرد، مثل این است که سی روز روزه گرفته است و اگر این روش را در هر ماه به کارگیرد مثل این است که همه ماه های سال را روزه دار بوده است.

۱- بحارالانوار، ۹۱/۴۹. ۲- ۱۶۰ / انعام.

✦ انس با قرآن

در آداب قرائت قرآن آن حضرت آمده است که هرگاه به آیه‌ای می‌رسید که دربارهٔ جهنم و بهشت بود، گریه می‌کرد و بهشت را از خدا می‌خواست و از دوزخ به خدا پناه می‌برد.^(۱) انس امام به قرآن به حدی بود که پاسخ‌های آن حضرت به پرسش‌های دیگران از قرآن بود، چنان‌که تمثیل‌های آن حضرت نیز قرآنی بود.^(۲) امام رضا علیه السلام در توصیه پیروان خود به تلاوت قرآن فرموده است:

«برای خانهٔ خود سهمی از قرآن قرار دهید، زیرا هرگاه در خانه‌ای قرآن تلاوت شود، کارهای اهل خانه آسان می‌گردد و در خیر و برکت بر آنان گشوده می‌شود و همواره

۱- بحارالانوار، ۲/۴۹. ۲- عیون اخبارالرضا، ۲/۱۸۰.

ساکنان آن خانه رو به رشد و فزونی خواهند بود. اما اگر در خانه‌ای قرآن خوانده نشود، اهل آن خانه در تنگی زندگی قرار گرفته، خیری در آن خانه واقع نشود و اهل آن رو به کمی و نقصان خواهند نهاد»^(۱).

دعا و نیایش

اهمیت و ارزش دعا را از زبان امام رضا علیه السلام بشنویم که فرمود: «الدُّعَاءُ سِلَاحُ الْمُؤْمِنِ وَ عِمَادُ الدِّينِ وَ نُورُ السَّمَاوَاتِ وَ الْأَرْضِ»؛ (دعا سلاح مؤمن، ستون دین و روشنایی آسمان‌ها و زمین است)^(۲).

آن حضرت که نیک به نقش دعا در سازندگی

۱- وسائل الشیعه، ۴/۸۵۰.

۲- عیون اخبارالرضا، ۲/۳۷ و ۹۵.

انسان آگاه بود، همواره ذکر خدا را بر لب داشت،^(۱) و بسیاری از مشکلات خویش را با دعا حل می‌کرد. آن‌گاه که خشکسالی می‌شد، به صحرا می‌رفت و دعا می‌کرد تا باران بیاید.^(۲) آن‌گاه که از سوی مأمون تهدید می‌شد، تهدیدهای او را با سلاح دعا دفع می‌کرد.^(۳) خنثی شدن حمله ناگهانی به امام رضا علیه السلام به منظور به شهادت رساندن ایشان در چند نوبت از جمله این موارد است.

ذکریابن آدَمَ مَقَرِّي که خادم امام رضا علیه السلام بود، می‌گوید: امام رضا علیه السلام روزی به من دستور داد که برای تسکین درد خود چنین دعا کنم:

«يَا مُنَزَّلَ الشِّفَاءِ وَ مُذْهِبَ الدَّاءِ أَنْزِلْ عَلَيَّ

۱- بحارالانوار، ۹۲/۴۹ و ۹۸. ۲- عیون اخبارالرضا، ۱۷۲/۲.

۳- همان، ۱۹/۱؛ بحارالانوار، ۱۳۱/۴۹.

وَجَعِيَ الشَّفَاءَ»^(۱).

در آن زمان که امام رضا علیه السلام در خراسان در سرای حمید بن قحطبه منزل کرده بود، لباس‌های خود را برای شستشو به حمید داد، اما بعد از دقایقی خدمتکاری که لباس‌های آن حضرت را می‌شست، نزد حمید آمد و نوشته‌ای را به وی نشان و گفت: آن را در جیب امام رضا علیه السلام یافتیم. حمید آن را به امام تحویل داد و گفت: این نوشته چیست که خدمتکارم در جیب شما یافته است؟ آن حضرت فرمود: این حرزی است که هرکس همراه خود داشته باشد، بلا از او دور خواهد شد. حمید که سخت شیفته آن دعا بود، از آن حضرت درخواست کرد تا آن را به وی نیز تعلیم دهد. امام آن را املا فرمود و حمید نیز

آن را به این صورت نوشت:

«بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ، بِسْمِ اللَّهِ إِنِّي أَعُوذُ
بِالرَّحْمَنِ مِنْكَ إِنْ كُنْتُ تَقِيًّا أَوْ غَيْرَ تَقِيٍّ أَحَدْتُ بِاللَّهِ
السَّمِيعِ الْبَصِيرِ عَلَى سَمْعِكَ وَبَصْرِكَ، لَا سُلْطَانَ
لَكَ عَلَيَّ وَ لَا عَلَى سَمْعِي وَ لَا عَلَى بَصْرِي، وَ لَا
عَلَى شَعْرِي، وَ لَا عَلَى بَشْرِي، وَ لَا عَلَى لَحْمِي، وَ لَا
عَلَى دَمِي وَ لَا عَلَى مَخِّي، وَ لَا عَلَى عَصْبِي، وَ لَا
عَلَى عِظَامِي، وَ لَا عَلَى مَالِي، وَ لَا عَلَى أَهْلِي وَ لَا
عَلَى مَا رَزَقَنِي رَبِّي، سَتَرْتُ بَيْنِي وَ بَيْنَكَ بِسْتَرِ
النُّبُوَّةِ، الَّذِي اسْتَتَرَ بِهِ أَنْبِيَاءَ اللَّهِ مِنْ سُلْطَانِ
الْفِرَاعِنَةِ، جَبْرَائِيلَ عَنْ يَمِينِي، وَ مِيكَائِيلَ عَنْ
يَسَارِي، وَ إِسْرَافِيلَ مِنْ وَرَائِي وَ مُحَمَّدًا صَلَّى اللَّهُ
عَلَيْهِ وَ آلِهِ أَمَامِي وَ اللَّهُ مُطَّلِعٌ عَلَيَّ مَا يَمْنَعُكَ مِنِّي،
وَ يَمْنَعُ الشَّيْطَانَ مِنِّي، اللَّهُمَّ لَا يَغْلِبُ جَهْلُهُ أَنْتَ
إِنْ يَسْتَفِرَّنِي وَ يَسْتَجِفَّنِي، اللَّهُمَّ إِلَيْكَ

التَّجَاتُ، اللَّهُمَّ إِلَيْكَ التَّجَاتُ، اللَّهُمَّ إِلَيْكَ التَّجَاتُ».^(۱)

ترجمه: به نام خداوند بخشایشگر و مهربان. به نام خدا، من از تو چه پرهیزگار باشی و چه نباشی، به خدای رحمان پناه می‌برم، از خدای سمیع و بصیر، بر شنوایی و بینایی تو کمک می‌گیرم، تو هیچ سلطه و قدرتی بر من نداری و نه بر شنوایی من، نه بر بینایی من، نه بر موی من، نه بر پوست من، نه بر گوشت من، نه بر خون من، نه بر مغز من، نه بر عصب من، نه بر استخوان‌های من، نه بر مال من، نه بر وابستگان من و نه بر آن‌چه که خدای من، مرا روزی داده است. من با پوشش نبوت، میان خود و تو مانعی ایجاد کردم، پوششی که پیامبران الهی از سلطه فرعونیان ایجاد می‌کردند؛ جبرئیل را از سمت راستم به

کمک می‌گیرم، میکائیل را از سمت چپم، اسرافیل را از پشت سرم و محمد را که درود خدا بر او و آتش باد از پیش رویم. خدا بر آنچه تو از من دریغ می‌کنی و بر آن چه شیطان از من منع می‌کند، آگاه است. بارخدایا! نادانی او بر بردباری تو فائق نمی‌آید تا مرا به هلاکت رساند و خوارم گرداند. بارخدایا به تو پناه آورده‌ام، بارخدایا به تو پناه آورده‌ام. آورده‌ام، بارخدایا به تو پناه آورده‌ام.

➤ مهارت تنظیم ارتباط با خود

➤ آداب غذا خوردن امام رضا علیه السلام

یکی از مواردی که لازم است در این فصل مورد توجه قرار گیرد آداب غذا خوردن آن حضرت است که به برخی از آنها اشاره می‌کنیم:

- ۱- غذا را با نمک آغاز می‌کرد.^(۱)
- ۲- پیش از صرف غذا دست خود را می‌شست و خشک نمی‌کرد و پس از طعام می‌شست و خشک می‌کرد.^(۲)
- ۳- از خوردن غذای داغ پرهیز داشت.^(۳)
- ۴- پس از صرف غذا اندکی به پشت می‌خوابید و پای راست را بر پای چپ می‌گذاشت.^(۴)
- ۵- از پرخوری پرهیز می‌کرد.^(۵)
- ۶- باقی مانده غذا را هرگز دور نمی‌ریخت و چنانچه استفاده دوباره از آن میسر نبود، دستور می‌داد تا آن را به نیازمندان بدهند.^(۶)

۱- بحار الانوار، ۳۹۴/۶۶، ۴۰۰.

۲- وسائل الشیعه، ۴۷۶/۱۶. ۳- بحار الانوار، ۴۰۰/۶۶ - ۴۰۳.

۴- وسائل الشیعه، ۵۰۰/۱۶. ۵- عیون اخبار الرضا، ۱۳۶/۲.

۶- بحار الانوار، ۹۷/۴۹.

۷- غذاهای ریخته کنار سفره را جمع می‌کرد و می‌خورد و در پاداش این کار، به نقل از پیامبر اکرم می‌فرمود: «الَّذِي يَسْقُطُ مِنَ الْمَائِدَةِ مَهْوَرٌ حُورِ الْعَيْنِ»؛ ^(۱) (آنچه از نان و غذا دور سفره می‌ریزد بخورید که آن، مهریه حورالعین است).
۸- هرگز در تغذیه اسراف نمی‌کرد.

مرحوم کلینی از یاسر، خادم آن حضرت آورده است که روزی، غلامان آن حضرت میوه‌ای را خوردند و باقی‌مانده آن را دور ریختند. آن حضرت که این اسراف‌کاری را دید برآشففت و فرمود: «سُبْحَانَ اللَّهِ إِنْ كُنْتُمْ إِسْتَعْنَيْتُمْ، فَإِنَّ أَنَا سَأَ لَمْ يَسْتَعْنُوا، أَطْعَمُوا مَنْ يَحْتَاجُ إِلَيْهِ»؛ ^(۲) (سبحان‌الله! اگر شما از این میوه

۱- عیون اخبارالرضا، ۳۴/۲.

۲- الکافی، ۲۹۷/۶؛ بحارالانوار، ۱۰۲/۴۹.

بی نیاز گشته‌اید، مردمانی هستند که از آن بی نیاز نیستند، آن را به آنها بخورانید).

✦ آداب لباس پوشیدن امام رضا علیه السلام

- ۱- امام رضا علیه السلام، آن‌گاه که در اجتماع حاضر می‌شد، لباسی آراسته و مناسب می‌پوشید. ^(۱)
- ۲- در خلوت، لباس خشن و ارزان قیمت می‌پوشید. ^(۲)
- ۳- ابتدا دست راست خود را در آستین می‌کرد. ^(۳)
- ۴- هرگاه لباس نو تهیه می‌کرد، ابتدا ظرف آبی فراهم می‌نمود و بر آن هر یک از سوره‌های توحید، قدر و کافرون را ده بار می‌خواند و آن را بر لباس می‌پاشید و سپس آن را می‌پوشید. آن

۱- بحارالانوار، ۸۹/۴۹   ۲- عیون اخبارالرضا، ۱۷۸/۲.

۳- وسائل الشیعه، ۳۷۲/۳.

حضرت در حکمت این کار می‌فرمود: این عمل، باعث پاکی زندگی می‌شود.^(۱)

بهداشت فردی امام رضا علیه السلام

از جمله مواردی که امام رضا علیه السلام به آن توجه خاصی داشت، بهداشت بود که مواردی از آن را یادآور می‌شویم:

- ۱- هرروز صبح مسواک می‌زد و دهان خود را با جوییدن کُنْدُرْ خوشبو می‌ساخت.^(۲)
- ۲- پس از صرف غذا با آبی که در آن «اُشْنان»^(۳)

۱- وسائل الشیعه، ۳/۳۷۲.

۲- مسند امام رضا علیه السلام، ۱/۳۹.

۳- بوته‌ای است دارای شاخه‌های باریک و ساقه‌ای نسبتاً ضخیم، طعم آن شور و خاکستر آن شخار به دست می‌آید، آن را در فارسی، آذر بسو یا آذربویه می‌گویند. فرهنگ عمید.

- ریخته بود، دهان خود را خوشبو می‌کرد. (۱)
- ۳ - بوی خوش را دوست داشت و همواره خود را خوشبو می‌کرد. (۲)
- ۴ - همیشه با آب تمیز و بهداشتی، استنشاق و مضمضه می‌کرد. (۳)
- ۵ - در هنگام وضو و شستن صورت، لب‌ها را به هم می‌فشرد تا آب وارد دهانش نشود. (۴)

👉 نشاط و سرزندگی

امام رضا علیه السلام در اشاره به مدیریت صحیح زمان، و بهره‌گیری بهینه از لحظه‌های زندگی

۱- وسائل الشیعه، ۵۳۷/۱۶.

۲- بحارالانوار، ۹۷/۷۷.

۳- امام رضا اسوه صراط مستقیم، ۷۶.

۴- همان.

توصیه‌ای کارگشا دارد و می‌فرماید: وقت خویش را به چهار بخش تقسیم نمایید، بخشی را برای نیایش و خلوت با خدای خویش، بخشی دیگر را برای کسب معاش و تأمین هزینه‌های زندگی، بخشی از وقت خود را به معاشرت و مؤانست با برادران ایمانی صرف کنید و بخش چهارم را به تفریح سالم و لذت‌های مباح و حلال اختصاص دهید. خنده و شوخی در حد مجاز از مصادیق همین بخش چهارم است. امام رضا علیه السلام در ضرورت نشاط و شادی در زندگی می‌فرماید:

«كَانَ عَيْسَى يَبْكِي وَيَضْحَكُ وَكَانَ يَحْيَى يَبْكِي وَ لَا يَضْحَكُ وَ كَانَ الَّذِي يَفْعَلُ عَيْسَى أَفْضَلَ» ؛
 (حضرت عیسی هم گریه می‌کرد و هم می‌خندید و جناب یحیی تنها گریه می‌کرد و نمی‌خندید،

رفتار حضرت عیسی در این باره بهتر است).^(۱)

✦ مهارت تنظیم ارتباط با مردم

✦ اخلاق اجتماعی و شهروندی امام رضا علیه السلام

اخلاق اجتماعی، یکی از عناصر مهم شخصیت انسان و بیانگر ایمان و روحیات انسان است. پیشوایان دین و از جمله امام رضا علیه السلام خود را از مردم می دانستند و آنان را دوست داشتند^(۲) و به شیوه ای مطلوب به معاشرت با مردم می پرداختند، چنان که صدوق به نقل از ابراهیم بن عباس درباره معاشرت امام رضا علیه السلام با مردم می گوید:

۱- میزان الحکمه، ۳۲۲/۷.

۲- «قال الرضا علیه السلام: الْكَوَدُ إِلَى النَّاسِ نَضْفُ الْعُقُلِ».

تحف العقول، ۴۶۷.

هیچ‌گاه ندیدم در سخن خود با
دیگران درشتی کند.
هیچ‌گاه ندیدم سخن کسی را قطع کند.
هرگز درخواست کسی را که از عهده انجام آن
برمی‌آمد، رد نمی‌کرد.
هرگز پای خود را در حضور دیگران
دراز نمی‌نمود.
هرگز در حضور دیگران تکیه نمی‌کرد.
هرگز ندیدم که با خادمان
خود تندی کند.
هیچ‌گاه در حضور دیگران آب دهان
نمی‌انداخت.
او را ندیدم که قهقهه بزند بلکه خنده او
تبسم بود.^(۱)

۱- عیون اخبارالرضا، ج ۲، ص ۱۸۴؛ بحارالانوار، ۹۰/۴۹ - ۹۱.

احترام به پدر و مادر

پدر و مادر از احترامی ویژه برخوردارند، تا جایی که قرآن کریم سپاس نهادن و احترام برای آنان را در کنار سپاس نهادن و احترام برای خداوند قرار داده است.^(۱) از این رو امام رضا علیه السلام افزون بر آن که خود، به پدر و مادر احترام می‌گذاشت و حق آنان را ادا می‌کرد، به دیگران نیز توصیه می‌کرد تا به خوبی از عهده احترام به پدر و مادر برآیند و مورد عاق آنان قرار نگیرند، چرا که عاق والدین گناهی بزرگ و نابخشودنی است، چنان که پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله فرمود: «يُقَالُ لِلْعَاقِ: اِعْمَلْ مَا شِئْتَ فَإِنِّي لَا أَعْفِرُ لَكَ» (یعنی هرکاری کنی تو را به خاطر نامهربانی نسبت به

پدر و مادر نخواهم بخشید).^(۱)
 امام رضا علیه السلام، نیکی به پدر و مادر را امری
 واجب دانسته و فرموده است: «بِرُّ الْوَالِدَيْنِ وَاجِبٌ
 وَإِنْ كَانَ مُشْرِكَيْنِ»^(۲)؛ (نیکی به پدر و مادر
 واجب است، هر چند مشرک باشند).
 آن حضرت در حدیثی جامع، ضرورت
 اطاعت از پدر و مادر را گوشزد کرده و در حفظ
 احترام آنان فرموده است:
 بر تو باد که از پدرت اطاعت کنی و به او نیکی
 نمایی. پس در برابر او متواضع و خاضع باش، او
 را بزرگ شمار، صدای خود را نزد او آهسته
 گردان، زیرا که او اصل و مقدم بر فرزند است.
 شما ای فرزندان! اموال، مقام و جان خود را
 فدای پدران خود کنید، زیرا جان و

۲- بحارالانوار، ۳۵۶/۱۰.

۱- بحارالانوار، ۸۰/۷۴.

مالتان از آن پدران شماسست.

در دنیا پدران خود را اطاعت کنید و پس از مرگ نیز آنان را دعا کنید و اگر کسی در حیات پدر، به او نیکی نماید و پس از مرگش او را دعا نکند، عاقّ پدر محسوب می‌گردد.

بدان که حق مادر لازم‌ترین حق‌هاست، زیرا آن‌گاه که او تو را حمل می‌کرد، هیچ‌کس دیگر تو را حمل نمی‌کرد، آن سختی‌ها که مادر متحمل می‌گشت هیچ‌کس دیگر به آن رضایت نداشت. هر چند توان ادای حق مادر را ندارید، ولی باید به مقدار توان خود، به او نیکی و نرمی کنید و او را سپاس گوید.^(۱)

اکنون که صحبت از حقوق پدر و ضرورت احترام اوست، این نکته را بیفزاییم که امام رضا علیه السلام

۱- کتاب «الفقه» منسوب به امام رضا علیه السلام، ۳۳۴، باب ۸۶

استاد و معلم را نیز به منزله پدر می‌داند و در این باره فرموده است: «مُعَلِّمُ الْخَيْرِ وَ الدَّيْنِ يَقُومُ مَقَامَ الْأَبِ وَ يَجِبُ مِثْلَ الَّذِي يَجِبُ لَهُ فَأَعْرِفُوا حَقَّهُ»^(۱) (معلم خیر و آموزنده دین به مثابه پدر است و رفتاری همچون رفتار در خور پدر، نسبت به معلم واجب است. پس حق معلم را یاد بگیر و آن را ادا کن).

گرامی داشتن خانواده

خانواده کانونی است که هر چه با صفا و گرم‌تر باشد زندگی شیرین‌تر و توفیقات انسان بیشتر خواهد بود. از این رو امام رضا علیه السلام در اشاره به اهمیت این کانون، برخی عواملی را که در صفا و گرما بخشیدن به کانون خانواده کمک می‌کند، گوشزد

۱- فقه الرضا، ۳۳۴، باب ۸۶.

کرده و فرموده است: «أَحْسَنُ النَّاسِ إِيْمَانًا أَحْسَنَهُمْ خُلُقًا وَ الطَّقَهُمْ بِأَهْلِهِ وَ أَنَا الطَّفَكُمُ بِأَهْلِي»^(۱)؛ کسی که ایمانش برتر از دیگران است، اخلاقش نیکوتر و به خانواده‌اش مهربان‌تر است و من نسبت به خانواده خود، مهربان‌ترم. در جای دیگر در ضرورت تأمین رفاه خانواده می‌فرماید: «صَاحِبُ النِّعْمَةِ يَجِبُ أَنْ يُوسِّعَ عَلَى عِيَالِهِ»^(۲)؛ (بر کسی که از توانایی مالی برخوردار است، واجب است که برای خانواده خویش رفاه و آسایش فراهم سازد). امام رضا علیه السلام در این باره که نباید خانواده را به زحمت انداخت، از جد بزرگوارش، امام علی علیه السلام سخنی را نقل کرده است که، کسی آن حضرت را به مهمانی دعوت کرد. امام علی علیه السلام با سه شرط، دعوت او را پذیرفت و فرمود: در صورتی به

۱- بحارالانوار، ۲۸۷/۷۱. ۲- تحف العقول، ۴۶۶.

مهمانی شما می آیم که اول آنکه چیزی از بیرون تهیه نکنی و همان غذایی که در خانه هست در سفره بگذاری. دوم، از آن چه در خانه داری دریغ نوری، و سوم این که خانواده خود را برای پذیرایی به زحمت نیندازی.

✍ رعایت حقوق خویشاوندان

در رهنمودهای اجتماعی اسلام، بعد از زن و شوهر و پدر و مادر، داشتن رابطه با خویشاوندان از اولویت ویژه‌ای برخوردار است، به طوری که صلۀ رحم، امری واجب به شمار آمده است. صلۀ رحم یک رفتار انسان دوستانه است که قرآن و دیگر آموزه‌های اسلامی نسبت به آن اهمیتی فوق‌العاده قائل شده‌اند، زیرا با تحکیم پیوند این واحد کوچک اجتماعی، اجتماع بزرگ مسلمانان نیز شکل می‌گیرد و با اصلاح و تقویت این رابطه، جامعه نیز از جنبه‌های مختلف

معنوی، اخلاقی، سیاسی و اقتصادی اصلاح و تقویت می‌شود. از این رو، مکتب اسلام ارتباط خویشاوندان را به عنوان یک تکلیف بر پیروان خود واجب دانسته است تا به هر شکل ممکن با یکدیگر ارتباط برقرار کنند. صلۀ رحم افزون بر آثار فراوان معنوی، روانی و اجتماعی، آثار وضعی نیز دارد. آبادی و عمران شهرها، زیادی روزی و عمر طولانی، از جمله این آثار است. به برخی از این برکات که از امام رضا علیه السلام نقل شده، می‌پردازیم: امام رضا علیه السلام در اشاره به آداب صلۀ رحم، به نقل از پیامبر فرمود:

«صِلْ رَحِمَكَ وَ لَوْ بِشَرْبَةِ مِئْ مَاءٍ وَ أَفْضَلُ مَا تُوصِلُ بِهِ الرَّحِمَ كَفُّ الْأَذَى عَنْهَا» ؛ (از خویشاوندان خود پذیرایی کنید، هر چند با شربتی آب باشد، و بهترین نوع صلۀ رحم،

دست برداشتن از اذیت و آزار آنان است).^(۱)

مهمان‌نوازی

مهمان‌داری و مهمان‌نوازی از جمله اموری است که در سیره عملی از امام رضا علیه السلام جلوه‌ای خاص یافته است. خیر احمد بن ابی نصر بزنتی گواهی بر این مطلب است که می‌گوید: زمانی که امام رضا علیه السلام مرا به منزل خود دعوت کرد، برای من مرکبی فرستاد. بر آن سوار شده، به خدمت آن حضرت شرفیاب شدم و چون دیروقت شده بود، به من فرمود: «امشب نزد ما بمان و فردا به خانه خود بازگرد». آن شب خدمت حضرت ماندم. هنگام خواب دستور داد تا رختخواب مخصوص آن حضرت را برای من بگسترانند.^(۲)

۱- بحارالانوار، ۹۱/۷۱.

۲- عیون اخبار الرضا، ۲/۲۱۲؛ بحارالانوار، ۵۵/۹۲.

امام رضا علیه السلام در اشاره به آداب مهمان‌داری فرمود: «مِنْ حَقِّ الضَّيْفِ أَنْ تَمْشِيَ مَعَهُ فَتَخْرِجَهُ مِنْ حَرِيمِكَ إِلَى الْبَابِ»^(۱)؛ (از جمله حقوق مهمان آن است که او را تا دم در همراهی کنی).

✦ یاری به نیازمندان

آن حضرت، در ضرورت امداد رسانی به بینوایان، کمک به آنان را بهترین صدقه دانسته، و فرموده است: «عَوْنُكَ لِلضَّعِيفِ أَفْضَلُ مِنَ الصَّدَقَةِ»^(۲)؛ (کمک به ضعیفان از صدقه برتر است).

✦ حفظ حرمت و حقوق کارمندان و کارگران

یاسر، خادم آن حضرت می‌گوید: امام رضا علیه السلام به ما فرمود: «اگر مشغول

۱- مسند امام رضا علیه السلام، ۳۳۱/۲.

۲- حیاة الامام الرضا، ۸۲/۲.

خوردن غذا هستید و من آمدم از جای خود
برنخیزید». از این رو، آن‌گاه که آن حضرت،
غلامی را صدا می‌زد و اظهار می‌داشتند که
مشغول غذا خوردن است، می‌فرمود:
«بگذارید غذایش را بخورد».^(۱)

و نیز می‌گوید: روزی که آن حضرت مسموم
شده بود، پس از فراغت از نمازظهر فرمود: «آیا
اهل خانه، خدمتکاران و کارگران، غذا
خورده‌اند؟» عرض کردم: آقای من! با این
مسمومیت شما چه کسی می‌تواند غذا بخورد.
در این هنگام امام از بستر برخاست و نشست و
فرمود: «سفره بگسترید»، سفره که پهن شد،
تمام خادمان و کارگران را به کنار سفره

فراخواند. پس از آن که جملگی سیر شدند، آنها را یکایک مورد محبت و تفقد قرار داد.^(۱)

طی کردن مزد قبل از به کارگیری افراد

سلیمان جعفری می گوید: برای انجام کاری، خدمت امام رضا علیه السلام رسیدم و با آن حضرت رهسپار شدم تا وارد منزلی شدیم. غلامان مشغول کار بودند و در میان آنان مردی سیاه چهره بود که از خادمان آن حضرت نبود. امام پرسید: این مرد کیست؟ گفتند: به ما کمک می کند و در آخر، مزدش را خواهیم پرداخت. فرمود: «آیا مزدش را تعیین کرده اید؟» گفتند: تعیین نکرده ایم، ولی هر چه به او بدهیم، راضی است. امام برآشفتم و فرمود: «مگر شما را نهی نکردم که بدون تعیین مزد، کسی را به کار

نگیرید؟» و بعد رو به من کرد و فرمود: «اگر بدون تعیین مزد، کسی به کار گرفته شود و در آخر، سه برابر مزدش هم به وی بدهند، باز هم گمان بد می برد و تصور می کند حق او را نداده اند، درحالی که اگر مزدش تعیین شود و به همان اندازه پرداخت شود، از شما تشکر می کند و اگر چیزی اضافه بر مزد تعیین شده به او پردازید خوشحال می گردد».^(۱)

✦ مهارت تنظیم ارتباط با محیط زیست

✦ بهره گیری صحیح از طبیعت

از نگاه قرآن، رابطه انسان با طبیعت و محیط زیست، باید رابطه ای مثبت و سازنده باشد، زیرا اراده آفریدگار هستی بر این تعلق گرفته است که مظاهر طبیعی مانند ستارگان، خورشید، ماه^(۲)

زمین، شب و روز، (۱) نهرها، (۲) دریاها (۳) و آنچه در زمین و آسمان (۴) است، همه و همه در خدمت انسان قرار گیرند تا او بتواند با تصرف در طبیعت و استفاده صحیح از مظاهر طبیعی، نیازمندی‌های خود را تأمین کند. مسئولیت انسان نسبت به طبیعت، چنان است که نه تنها لازم است آن را نشانه‌ای از نشانه‌های خداوند بداند و در بهره‌برداری اسراف نکند، بلکه باید در مقابل استفاده از آن، کمر به آبادی آن ببندد. این، دستور معمار هستی است که مسئولیت عمران زمین را به انسان تفویض کرده و فرمود: «هُوَ أَنْشَأَكُمْ مِنَ الْأَرْضِ وَاسْتَعْمَرَكُمْ فِيهَا» (۵)؛ (او)

۱- ۱۵ / ملك.

۲- ۳۳ / ابراهیم.

۳- ۱۴ / نحل.

۴- ۱۳ / جاثیه.

۵- ۶۱ / هود.

شما را از زمین پدید آورد و آبادی آن را از شما خواسته است).

از آیه استفاده می‌شود که عمران و به طور کلی سالم‌سازی محیط زیست و طبیعت، باسرشت انسان عجین شده است و از مسئولیت‌های اجتناب‌ناپذیر او به شمار می‌آید. تأکید امام علی علیه السلام بر حمایت از محیط زیست، تأییدی بر این ادعاست که در بخشی از نامه خود به مالک اشتر فرمود:

«لازم است تلاش تو در آبادانی زمین بیش از جمع‌آوری مالیات باشد، زیرا مالیات، جز با آبادانی فراهم نمی‌گردد و آن دولتی که بخواهد مالیات را بدون آبادانی به دست آورد، شهرها را خراب کرده و بندگان خدا را نابود

ساخته است»^(۱).

بنابراین، کسی که به جای عمران زمین، آن را ویران سازد و در عوض نشاندن نهال، به شکستن درختان و پریپر کردن گل‌ها مبادرت ورزد، و به جای سالم سازی دریا و صحرا، به آلوده کردن آنها همت گمارد، در فرهنگ دینی، انسانی ناسازگار و مسئولیت‌گریز به شمار می‌آید.^(۲) هر چند مشیت خدا بر این تعلق گرفته است که گونه‌هایی از حیوانات به تسخیر انسان درآیند تا او بتواند برخی را زیر بار کشد و از آنها سواری بگیرد و از برخی انواع فرآورده‌های لبنی و گوشتی فراهم آورد، اما نباید این واقعیت را فراموش کند که در برابر حیوانات،

۱- نهج البلاغه، شرح و ترجمه فیض الاسلام، نامه ۵۳، ص ۱۰۱۳.

۲- نک: عبدالله جوادی آملی، انتظاربشرازدین، نشراسراء، نامه ۲۵، ص ۸۸۱.

مسئولیت‌هایی دارد که نباید در انجام آن کوتاهی کند: «فَأَنْتُمْ مَسْئُولُونَ حَتَّىٰ عَنِ الْبِقَاعِ وَالْبِهَائِمِ»^(۱)؛ (شما حتی نسبت به جایگاه‌ها و حیوانات مسـئـول هستیـد).

در متون اسلامی مبحثی با عنوان «حقوق حیوان» مطرح شده است که در آن، برخی از مسئولیت‌های انسان نسبت به حیوانات بازگو شده است. آب و علف دادن کافی و به موقع، به‌اندازه توان بار و سواری کشیدن، زیر بار نگه‌نداشتن حیوان و آزار نرساندن به آنها از جمله این مسئولیت‌هاست.^(۲)

۱- نهج البلاغه، شرح و ترجمه فیض الاسلام، خطبه ۱۶۶، ص ۵۴۴.

۲- نک: نهج البلاغه، شرح و ترجمه فیض الاسلام، نامه ۲۵، ص ۸۸۱؛

من لا يحضره الفقيه، ۱۸۷/۲؛ وسائل الشیعه، ۳۵۱/۷؛

مستدرک الوسائل، ۲۵۸/۸.

امام رضا علیه السلام نسبت به طبیعت و ضرورت سالم سازی محیط مسئولیت پذیر بود، به طوری که در راه هجرت به مرو، گاه به حفر چاه و چشمه و لایروبی آن اقدام می کرد^(۱) و گاه با دست مبارک خود نهال بادام می نشاند.^(۲) آن گاه که امام رضا علیه السلام در نیشابور به محلی که امروز آن را قدمگاه می نامند، رسید چشمه ای کم آب دید، دستور داد آن چشمه را لایروبی کنند و در کنار آن حوضی بسازند. امام رضا علیه السلام وارد شهر نیشابور شد، در غرب شهر به محله «بلاش آباد» وارد شد و در منزل بانویی به نام

۱- بحارالانوار، ۱۷/۲۵۶:۴۹/۱۲۵.

۲- بحارالانوار، ۴۹/۱۲۳.

«پسندیده» سکونت کرد.^(۱)

آن حضرت در گوشه‌ای از حیاط آن بانو بادامی کاشت که پس از گذشت یک سال به ثمر نشست، تا وقتی آن درخت بر جای بود مردم از میوه و برگ‌هایش برای استشفای استفاده می‌کردند.^(۲)

پیامبر اکرم صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ در بیان اهمیت احیای طبیعت و سالم نگه داشتن محیط زیست، گاه آب دادن به درختی تشنه را با نجات انسانی مؤمن از خطر تشنگی برابر می‌دانست^(۳) و اقدامی کوچک مانند برطرف کردن مانعی از سر راه مردمان را برابر با قرائت چهارصد آیه از قرآن می‌دانست،

۱- یادآور می‌گردد، هم‌اینک قبر این بانو در خیابانی در نیشابور کنار قبر

بی‌بی شطیبه واقع است. ۲- بحارالانوار، ۱۲۱/۴۹.

۳- وسائل الشیعه، ۲۵/۱۲.

چنان‌که فرمود: «مَنْ أَمَاطَ عَنْ طَرِيقِ الْمُسْلِمِينَ مَا يُؤَدِّبُهُمْ كَتَبَ اللَّهُ لَهُ أَجْرَ قِرَاءَةِ أَرْبَعِ مِائَةِ آيَةٍ كُلُّ حَرْفٍ عَشْرَ حَسَنَاتٍ»^(۱)؛ (هر کس از سر راه مسلمانان، چیزی را که باعث آزار آنان است برطرف کند خداوند پاداش خواندن چهار صد آیه از قرآن را برای او ثبت می‌کند که ثواب هر حرفی ده حسنه است).

چرا امام رضا علیه السلام و لיעهدی مأمون را پذیرفت؟

شخصی به امام رضا علیه السلام اعتراض کرد که شما چرا ولایت عهده‌ی را پذیرفته و در دستگاه طاغوتی مأمون وارد شدید؟ در حالی که شما اهل بیت، انسان‌های پاک و مطهر و از ستم‌گران بیزار هستید! امام رضا علیه السلام فرمود: «آیا شأن پیامبر بالاتر است یا شأن جانشین پیامبر؟»

گفت: شأن پیامبر. امام دوباره از شخص معترض سؤال کرد: «یک پادشاه مشرک بدتر است یا یک پادشاه مسلمان فاسق؟» گفت: پادشاه مشرک. فرمود: «آیا جرم کسی که همکاری با دستگاه جور را خود درخواست کند بالاتر است یا کسی که با زور و ادار به همکاری اش کنند؟» عرض کرد: آن کسی که خود درخواست کند. امام رضا علیه السلام بعد از این پاسخ‌ها فرمود: «یوسف صدیق پیامبر بود و عزیز مصر کافر مشرک. حضرت یوسف خود تقاضا کرد که با حکومت کفر همکاری کند، قرآن در این زمینه از زبان نبی والا مقام می‌فرماید: «اجْعَلْنِي عَلَى خَزَائِنِ الْأَرْضِ إِنِّي حَفِيظٌ عَلِيمٌ» (مرا به سرپرستی خزینه‌های سرزمین مصر بگمار زیرا من در حفظ دارایی و چگونگی مصارف آن دانایی و بصیرت دارم).^(۱)

عزیز مصر کافر بود و مأمون مسلمان فاسق. یوسف علیه السلام پیامبر بود و من وصی پیامبرم. یوسف پیشنهاد همکاری با حکومت داد ولی مرا به این کار مجبور کرده‌اند»^(۱).

شهادت امام رضا علیه السلام

حضرت رضا علیه السلام به مرگ طبیعی از دنیا نرفته و عامل اصلی شهادت آن حضرت، شخص خلیفه بوده است. علامه مجلسی "ره" می‌نویسد: حق همان است که صدوق و مفید، اظهار داشته و بزرگان بدان باور دارند که حضرت رضا علیه السلام به وسیله سمّ مأمون شهید شده است.^(۲) از اَبَوَالصَّلْتِ هَرَوِي نيز سؤال شد: چگونه

۱- عیون اخبارالرضا علیه السلام، ج ۲، ص ۱۳۷.

۲- بحارالانوار، ۳۱۳/۴۹.

مأمون به قتل امام رضا علیه السلام تن داد، با این که به وی احترام می‌کرد و او را به عنوان ولیعهد پس از خود برگزید؟

ابوالصلت ضمن تأیید قتل امام رضا علیه السلام به دست شخص خلیفه اظهار داشت: اگر خلیفه، امام را احترام و اکرام می‌کرد، از آن جهت بود که به برتری امام، آگاه و معترف بود و اگر ولایتعهدی را به او تفویض کرد، برای آن بود تا با این عمل وانمود سازد که حضرت دنیاطلب است، در نتیجه، از توجه مردم به حضرت کاسته شود، هر چند چنین نشد، بلکه با تشکیل محافل علمی، چهره امام و شخصیت علمی او بر همگان روشن گردید و روز به روز از موقعیت خلیفه کاسته شد تا جایی که دوست و دشمن، امام را شایسته خلافت می‌دانستند. این امر بر خلیفه گران آمد و بر کینه و حسادت او نسبت به حضرت افزود. به ناچار حیل‌های اندیشید و

امام را مسموم کرد و به شهادت رساند.^(۱)
 مشهورترین و قوی‌ترین نظر در تاریخ
 شهادت آن حضرت، روز جمعه، آخرین روز ماه
 صفر سال ۲۰۳ ه.ق. است و آن گرامی در
 هنگام شهادت، پنجاه و پنج سال از عمر
 پربرکتش می‌گذشته است.^(۲)

مکان شهادت و مرقد امام رضا علیه السلام

امام در شهر توس به شهادت رسید و چنان‌که
 خود، پیش‌بینی و سفارش کرده بود، آن حضرت
 را در نقطه‌ای از سناباد که بعدها
 «مشهدالرضا» نام گرفت، به خاک سپردند.
 گویا چنین مقدر بود تا فرزند پیامبر صلی الله علیه و آله

۱- عیون اخبارالرضا، ۲/۲۳۹.

۲- مروج الذهب ۳/۴۴۱؛ عیون اخبارالرضا ۱/۱۹؛ اعلام الوری ۳۰۳.

و امامی از ائمه اثنی عشر علیهم السلام در سرزمینی دور از مدینه الرسول به شهادت رسید، تا مرقد نورانی اش، زیارتگاه میلیون‌ها موحد دل‌باخته‌ای باشد که از کوثر زلال ولایت می‌نوشند.

سخنان و آموزه‌های امام رضا علیه السلام

تلاوت قرآن

امام رضا علیه السلام در راه سفر به خراسان، شب‌ها در بسترش بسیار قرآن می‌خواند و هرگاه به آیه‌ای که در آن از بهشت یا آتش یاد شده بود می‌رسید، می‌گریست و بهشت را از خدا مسألت می‌کرد و از آتش به او پناه می‌برد.^(۱)

قرآن هدایت‌گر انسان‌ها

«... لَا تَطْلُبُوا الْهُدَىٰ فِي غَيْرِهِ فَتَضِلُّوا»^(۱)

...هدایت را در غیر آن نجوید که گمراه

می‌شوید.

قرآن برکت‌خانه‌ها

«قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: اجْعَلُوا لِبُيُوتِكُمْ نَصِيبًا

مِنَ الْقُرْآنِ؛ فَإِنَّ الْبَيْتَ إِذَا قُرِئَ فِيهِ الْقُرْآنُ آتَسَ

عَلَىٰ أَهْلِهِ وَكَثُرَ خَيْرُهُ»^(۲).

رسول خدا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فرمود: برای خانه‌هایتان

سهمی از قرآن قرار دهید؛ زیرا خانه‌ای که در آن

قرآن خوانده شود، قرآن با اهلش مأنوس و خیر

و برکت آن خانه فراوان‌گردد.

۱- عیون اخبار الرضا، ۵۹/۲. ۲- صحیفة الرضا، ۹۱.

توسل و شفاعت

إِذَا نَزَلَتْ بِكُمْ شَدِيدَةٌ فَاسْتَعِينُوا بِنَا عَلَى اللَّهِ
عَزَّ وَجَلَّ، وَ هُوَ قَوْلُهُ: «وَلِلَّهِ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَى
فَادْعُوهُ بِهَا».^(۱)

هرگاه سختی و بلائی بر شما نازل شد، به واسطه ما از خداوند عز و جل کمک بجوئید، و این فرموده خداست آنجا که می فرماید: و نام های نیکو از آن خداست؛ پس او را به آن نام ها بخوانید.

پیوند توحید و ولایت (حدیث سلسله الذهب)

امام علی بن موسی الرضا علیه السلام در راه خویش به طوس، از پدرانیش از امیرالمؤمنین علیه السلام روایت کرد که فرمود: شنیدم که پیامبر صلی الله علیه و آله می فرمود: شنیدم که خدای عزوجل می فرمود: «لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ»

دژ من است ؛ پس هرکس در آن داخل شود از عذاب من ایمن خواهد بود. و چون مرکب حضرت حرکت کرد، حضرت ما را فرمودند: با شرط‌های آن و من از شرط‌های آن هستم.

➤ **عمل به آموزه‌های دینی پیش شرط عشق به اهل بیت علیهم السلام است**

«لَا تَدْعُوا الْعَمَلَ الصَّالِحَ وَالْإِجْتِهَادَ فِي الْعِبَادَةِ
إِنِّكَالاً عَلَى حُبِّ آلِ مُحَمَّدٍ علیهم السلام»
کار نیک و کوشش در عبادت را به پشتوانه دوستی خاندان محمد صلی الله علیه و آله رها نکنید.

➤ **ارزش زیارت امام رضا علیه السلام**

در خراسان بقعه (حرمی) است که روزگاری محل آمد و شد فرشتگان خواهد شد... آن بقعه (حرم) در سرزمین طوس است و به خدا سوگند که آن بوستانی از بوستان‌های بهشت است. هرکس مرا در آن سرزمین زیارت کند همچون

کسی است که رسول خدا ﷺ را زیارت کرده باشد، و خداوند تبارک و تعالی برای او ثواب هزار حج و هزار عمره «پذیرفته» بنویسد و در روز قیامت نیز من و پدرانم شفیع او خواهیم بود.

✦ حمایت از زائران در قیامت

«مَنْ زَارَنِي عَلَى بُعْدِ دَارِي وَ مَزَارِي أَنْتَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فِي ثَلَاثَةِ مَوَاطِنَ حَتَّى أُخْلَصَهُ مِنْ أَهْوَالِهَا: إِذَا تَطَايَرَتِ الْكُتُبُ يَمِينًا وَ شِمَالًا، وَ عِنْدَ الصُّرَاطِ، وَ عِنْدَ الْمِيزَانِ»^(۱)

کسی که با دوری سرا و مزارم به زیارت من بیاید، روز قیامت در سه جا برای دستگیری وی نزد او خواهم آمد و او را از بیم و گرفتاری آن موقفها رها خواهم کرد: هنگامی که نامه‌های اعمال به راست و چپ پراکنده شود، و کنار

۱- وسائل الشیعة، ۴۳۳/۱۰.

اپل | صراط و نزد میزان | محل سنجش اعمال |.

✦ نماز در حرم امام رضا علیه السلام

سوگند به آن که محمد صلی الله علیه و آله را به پیامبری گرامی داشت و او را بر همه آفریدگان برگزید، هیچ یک از شما در کنار قبر من دو رکعت نماز نگذارد مگر این که سزاوار آمرزش خداوند عزوجل گردد. ^(۱)

✦ تقدم نماز بر کسب و کار

«إِذَا كُنْتَ فِي تِجَارَتِكَ وَ حَضَرَتِ الصَّلَاةُ فَلَا يَشْغَلُكَ عَنْهَا مَتَجَرُّكَ» ^(۲)

هرگاه در حال کسب و کار باشی و وقت نماز فرارسد، کسب و کارت تو را از نماز باز ندارد.

۱- عیون اخبار الرضا، ۲/۲۲۷. ۲- بحار الانوار، ۱۰۳/۱۰۰.

نماز شب

«عَلَيْكُمْ بِصَلَاةِ اللَّيْلِ، فَمَا مِنْ عَبْدٍ يَفُومُ آخِرَ اللَّيْلِ فَيُصَلِّيَ ثَمَانِ رَكَعَاتٍ وَرَكَعَتِي الشَّفْعِ وَرَكَعَةَ الْوَتْرِ، وَاسْتَعْفَرَ اللَّهَ فِي قُنُوتِهِ سَبْعِينَ مَرَّةً إِلَّا أُجِيرَ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ، وَ مِنْ عَذَابِ النَّارِ مُدَّاهُ فِي عُمُرِهِ وَوُسْعُ عَلَيْهِ فِي مَعِيشَتِهِ»^(۱)

بر شما باد نماز شب! هیچ بنده‌ای نیست که آخر شب بیدار شود و هشت رکعت نماز شب و دو رکعت نماز شَفْع و یک رکعت نماز وَتْر بخواند و در قنوت آن هفتاد بار استغفار کند، مگر اینکه خداوند او را از عذاب قبر و آتش پناه داده و عمر او را طولانی کرده و به زندگی او گشایش می‌دهد.

~ فضیلت نماز جماعت

فضیلت هر یک رکعت نماز جماعت، برابر است با دو هزار رکعت نماز فردی. پشت سر غیر عادل نماز نخوان و جز به پیرو ولایت اقتدا نکن.^(۱)

~ ذکر «یا رُووفُ یا رَحِیمُ»

پدرم را در خواب دیدم. فرمود: پسرم! هرگاه در سختی و گرفتاری بودی جمله «یا رُووفُ یا رحیم» را فراوان بگو.

~ فلسفه حلال و حرام

ما مشاهده کرده ایم که آن چه را خداوند تبارک و تعالی حلال کرده، صلاح و بقای بندگان در آن است و به آن نیاز دارند و از آن بی نیاز نیستند، و مشاهده کرده ایم که آن چه را خداوند حرام

۱- تحسّف العقول، ۴۱۷.

کرده مورد نیاز بندگان نمی باشد، و مایه فساد او آسیب رسانی او باعث نابودی و هلاکت می شود.

فلسفه حجاب

نگاه کردن به موی زنان شوهردار و دیگر زنان به این علت حرام شده است که باعث تحریک مردها می شود و این تحریک به فساد و ارتکاب اعمال حرام و ناشایست می انجامد. همچنین است چیزهایی که به لحاظ تحریک کنندگی مانند مو باشد.

تشویق به سؤال و جواب (کرسی های آزاداندیشی)

«قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: أَلْعِلْمُ خَزَائِنُ وَمَفَاتِيحُ السُّؤَالِ، فَاسْأَلُوا - يَرْحَمُكُمُ اللَّهُ - فَإِنَّهُ يُوجِرُ فِيهِ أَرْبَعَةٌ: السَّائِلُ وَالْمُعَلَّمُ وَالْمُسْتَمِعُ

وَالْمُجِيبُ لَهُ» (۱)

رسول خدا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فرمود: دانش، گنجینه‌هاست و کلید آن پرسش است، پس پرسش کنید - رحمت خدا بر شما باد - که به چهار کس به خاطر آن پاداش داده می‌شود: پرسشگر، معلم، گوش‌دهنده و اجابت‌کننده (واسطه سؤال و جواب).

مهربانی با مردم

«قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَأْسُ الْعَقْلِ - بَعْدَ الْإِيمَانِ بِاللَّهِ - التَّوَدُّدُ إِلَى النَّاسِ، وَاصْطِنَاعُ الْخَيْرِ إِلَى كُلِّ بَرٍّ وَفَاجِرٍ» (۲)

رسول خدا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فرمود: اوج خردمندی - پس از

۱- عیون أخبار الرضا، ۲/۲۸.

۲- عیون أخبار الرضا، ۲/۳۵.

ایمان به خدا - مردم دوستی و نیکوکاری نسبت به همگان است، خواه نیکوکار و خواه بدکار.

◀ ازدواج با پسر صالح گر چه فقیر باشد

«إِنْ حَظَبَ إِلَيْكَ رَجُلٌ رَضِيتَ دِينَهُ وَحَلَقَهُ فَرَوْجَهُ
وَلَا يَمْنَعُكَ فَقْرُهُ وَفَاقَتُهُ، قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: "... إِنْ
يَكُونُوا فَقْرَاءَ يُغْنِيهِمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ»^(۱).

اگر مردی که دین و اخلاق او را می پسندی
برای خواستگاری نزدت آمد، به وزن بده، و فقر
و ناداری اش مانع تو نشود. خداوند متعال
فرموده است: «... اگر فقیر بودند، خداوند از
فضل خویش آنان را بی نیاز می گرداند».

زمان ازدواج

جبرئیل بر پیامبر صلی الله علیه و آله نازل شد و گفت: ای محمد! پروردگارت به تو سلام می‌رساند و می‌فرماید: دختران به سان میوه درخت‌اند، میوه چون رسید، دوایی جز چیدن نباشد وگرنه آفتاب و باد آن را تباه می‌کنند. دختران نیز هرگاه به مرحله‌ای برسند که زنان می‌رسند، دارویی جز شوهر برای آنان نیست وگرنه از گناه و فساد ایمن نخواهند بود.

نتیجه هدیه

«قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله: نِعْمَ الشَّيْءُ الْهَدِيَّةُ : تُذْهِبُ الضَّغَائِنَ مِنَ الصُّدُورِ»^(۱)

رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: چه خوب چیزی (کاری) است هدیه دادن؛ [زیرا] کینه‌ها را از

سینه‌ها می‌برد.

تغذیه مناسب

تن آدمی همچون زمین حاصلخیز و مناسب است که هرگاه به آبادانی و آبیاری آن توجه شود، به گونه‌ای که آب زیاد داده نشود که غرق گردد و کمتر از اندازه نباشد که تشنه بماند، آبدی آن پیوسته و محصول آن بسیار و کشت آن بالنده خواهد شد؛ ولی اگر مورد غفلت باشد تباه خواهد شد و در آن گیاهی نخواهد روید. بدن نیز همین‌گونه است.

فواید مسواک زدن

«السَّوَاكُ يَجْلُو الْبَصَرَ، وَ يُنَبِّتُ الشَّعْرَ وَ يَذْهَبُ بِالذَّمْعَةِ»^(۱)

مسواک زدن علاوه بر بهداشت دهان و

۱- بحارالانوار، ۱۳۷/۷۶.

دندان | نور چشم را زیاد می‌کند، مو را پرپشت می‌نماید و آبریزش چشم را برطرف می‌سازد.

آفات ثروت اندوزی

«لَا يَجْتَمِعُ الْمَالُ إِلَّا بِخَصَالِ خَمْسٍ: بِبُخْلِ شَدِيدٍ، وَ حِرْصٍ غَالِبٍ، وَ قَطِيعَةِ الرَّحِمِ، وَ إِثَارِ الدُّنْيَا عَلَى الْآخِرَةِ»^(۱)

مال جمع نمی‌شود مگر به سبب پنج خصلت: بخل زیاد، آرزوی دراز، آزمندی [بر انسان]، ترک صله رحم (رسیدگی به خویشان) و انتخاب دنیا بر آخرت.

بحث و گفتگوی بی‌خاصیت

«إِنَّ اللَّهَ يُبْغِضُ الْقَيْلَ وَ الْقَالَ وَ إِضَاعَةَ الْمَالِ وَ كَثْرَةَ السُّؤَالِ»^(۲)

خداوند دشمن دارد قیل و قال

۱- عیون اخبار الرضا، ۱/۲۷۶.

۲- منتهی الامسال، ج ۲، ۴۹۱.

(بحث و گفتگوهای بی‌خاصیت یا با اهداف نفسانی) و ضایع کردن مال را و کثرت سؤال را. چهار چیز است که می‌میراند دل را، گناه روی گناه کردن، و با زنان زیاد هم صحبتی کردن، و مُماراة با احمق تو بگوئی و او بگوید و آخرش برنگردد بخیر، و با مردگان مجالست کردن، عرض کردند یا رسول الله مردگان کیانند؟ فرمود: **كُلُّ عَنِيٍّ مُتْرَفٍ** یعنی هر توانگری که هر چه بخواهد بکند یا هر توانگری که به ناز و نعمت پرورش یافته باشد.^(۱)

دو نمونه از معجزات و کرامات حضرت امام رضا علیه السلام

۱ - صفوانی گفت: قافله‌ای از خراسان بجانب کرمان بیرون آمد. دزدان برایشان ریختند و

۱- منتهی الامال، ج ۲، ۴۹۱.

مردی از ایشان گرفتند که به کثرت مال متهم می‌داشتند، او در دست ایشان مدتی بماند او را عذاب می‌کردند تا خود را فدیة دهد و خلاص شود از جمله او را در برف واداشتند و دهنش از برف پر کردند. پس زنی از ایشان را بر او رحمت آمد و او را برهانید او بگریخت پس دهان و زبانش فاسد شد به طوری که قدرت بر سخن گفتن نداشت آمد به خراسان و شنید خبر امام رضا علیه السلام را و آن که آن حضرت در نیشابور است پس در خواب دید گویا کسی به او می‌گوید: پسر رسول خدا صلی الله علیه و آله وارد خراسان شده علاج بیماری خود را از او بپرس بسا باشد ترا دوائی تعلیم کند که نفع دهد، گفت که هم در خواب دیدم که گویا نزد آن حضرت رفتم و از آن چه بر سر من آمده بود شکایت کردم و علت خود گفتم با من فرمود زیره و سَعْتَر و نمک بستان و

بکوب و در دهن گیر دو بار یا سه بار که عافیت می‌یابی. پس آن مرد از خواب بیدار شد و فکر نکرد در آن خوابی که دیده بود و اهمی نمی نمود در آن به دروازه نیشابور رسید با او گفتند که امام رضا علیه السلام از نیشابور کوچ کرده و در رباط سعد است در خاطر مرد افتاد که نزد آن حضرت رود و حکایت خود را به آن جناب بگوید شاید دوائی او را تعلیم کند که نفع بخشد. پس به رباط سعد آمد و بر آن حضرت داخل شد گفت ای پسر رسول خدا صلی الله علیه و آله قصه من چنین و چنان است و دهان و زبانم تباه شده و حرف نمی‌توانم زدن مگر به سختی پس مرا دوائی تعلیم فرما که از آن منتفع شوم. فرمود: آیا تعلیم نکردم ترا؟ برو و آنچه در خواب با تو گفتم چنان کن. آن مرد گفت یا بن رسول الله اگر ممکن است یکبار دیگر تکرار کنید. فرمود: بگیر قدری از زیره و سَعْتَر و نمک و بکوب و در دهن گیر دو بار یا سه بار که عنقریب

عافیت می یابی. آن مرد گفت: آن کار کردم و عافیت یافتیم. ثعالبی گفت: از صفوانی شنیدم که می گفت من آن مرد را دیدم و این حکایت را از او شنیدم. ۲- ابن شهر آشوب روایت کرده از سلیمان جعفری که گفت: در خدمت حضرت امام رضا علیه السلام بودم در بستانی از آن حضرت ناگاه گنجشکی آمد مقابل آن حضرت بر زمین و شروع کرد به صیحه زدن و اضطراب کردن، حضرت به من فرمود ای فلان می دانی که این گنجشک چه می گوید؟ گفتم: نه، فرمود: می گوید که ماری می خواهد جوجه های مرا بخورد، پس بردار این عصا را و به لانه او داخل شده و مار را بکش. سلیمان گفت: عصا بردست گرفتم داخل بیت شدم ماری را دیدم که در حال خزیدن و حرکت است پس آن را کشتم. ^(۱)

۱- منتهی الاممال، ج ۲، ۴۸۹ و ۴۹۰.

کیفیت زیارت امام رضا علیه السلام

هرگاه خواهی به زیارت بروی، غسل بکن و بگو:

اَللّٰهُمَّ طَهِّرْ بِيْ وَطَهِّرْ لِيْ قَلْبِيْ، وَاشْرَحْ لِيْ صَدْرِيْ، وَاجْرِ عَلٰى لِسَانِيْ

خدایا پاک کن مرا و قلب و دلم را طاهر گردان و بگشا سینهام و جاری ساز بر زبانت

مِدْحَتِكَ وَ مَحَبَّتِكَ وَ الثَّنَاءَ عَلَيْكَ، فَإِنَّهُ لَا قُوَّةَ إِلَّا بِكَ، وَ قَدْ عَلِمْتُ

مدح و ثناء خودت و دوستی و ستایش تو را زیرا توان و قدرتی نیست جز به تو و به راستی دانستم

أَنَّ قِيَامَ دِينِي التَّسْلِيمُ لِأَمْرِكَ، وَ الْإِتِّبَاعُ لِسُنَّةِ نَبِيِّكَ، وَ الشَّهَادَةُ

که پایه و استواری دینم تسلیم به فرمان تو و پیروی از روش و سنت تو است و گواهی دادن

عَلَى جَمِيعِ خَلْقِكَ، اَللّٰهُمَّ اجْعَلْهُ لِيْ شِفَاءً وَ نُورًا، اِنَّكَ عَلٰى كُلِّ

به این مطلب برای همه خلقت است. خدایا آنرا برای درمان هر درد و نور هرتاریکی قرار بده زیرا تو

شَيْءٍ قَدِيرٌ. بپوش پاکیزه ترین جامه های خود را و برو با پای برهنه

بر هر چیزی توانایی

به آرامی و وقار و دلت به یاد خداوند باشد و اَللّٰهُ اَكْبَرُ وَ لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ

خدا بزرگ است و نیست معبودی جز خدا

وَ سُبْحَانَ اللّٰهِ وَ الْحَمْدُ لِلّٰهِ وَ كَامِهَائِيْ خُودِ رَا كُوتَاهُ بَرْدَارِ وَ چُون

منزه است خدا و حمد و سپاس برای خداست

داخل روضه مقدسه شوی بگو: بِسْمِ اللَّهِ وَ بِاللَّهِ، وَ عَلَى مِلَّةِ

به نام خدا و به یاری خدا و بر آیین

رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ، أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَ حُدَّهُ لَا

رسول خدا. رحمت خدا بر او و بر خاندان او گواهی می‌دهم این که نیست معبودی جز خدای یگانه. نیست

شَرِيكَ لَهُ، وَ أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَ رَسُولُهُ، وَ أَنَّ عَلِيًّا وَلِيُّ اللَّهِ.

شریکی برای او و گواهی می‌دهم به این که محمد بنده خدا و رسول خداست و این که علی ولی (و نماینده) خداست.

پس برو به نزد ضریح و قبله را در پشت خود بگیر و رو به روی آن

حضرت بایست و بگو: أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَ حُدَّهُ لَا شَرِيكَ لَهُ،

گواهی می‌دهم که نیست الهی جز خدای یگانه که شریکی برای او نیست

وَ أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَ رَسُولُهُ، وَ أَنَّهُ سَيِّدُ الْأَوْلِيَّيْنَ وَ الْآخِرِينَ،

و گواهی می‌دهم به این که محمد بنده خدا و رسول خداست و این که اوست آقای اولین و آخرین

وَ أَنَّهُ سَيِّدُ الْأَنْبِيَاءِ وَ الْمُرْسَلِينَ. اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ عَبْدِكَ

و اوست آقای پیغمبران و رسولان. خدایا درود فرست بر محمد بنده‌ات

وَ رَسُولِكَ وَ نَبِيِّكَ وَ سَيِّدِ خَلْقِكَ أَجْمَعِينَ، صَلَاةً لَا يَقْوَى

و رسالت و پیغمبرت و آقای آفریدگانت همگی، درود و رحمتی که نتوان

عَلَى إِحْصَائِهَا غَيْرُكَ. اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ،

او را شمرد غیر از تو. خدایا درود فرست بر امیر مؤمنان علی بن ابیطالب

عَبْدِكَ وَ أَخِي رَسُولِكَ، الَّذِي أَنْتَجَبْتَهُ بِعِلْمِكَ، وَ جَعَلْتَهُ هَادِيًا

بسنده تسو و برادر رسول تو که برگزیدی او را به دانش و قراردادی او را رهبر

لِمَنْ شِئْتَ مِنْ خَلْقِكَ، وَ الدَّلِيلَ عَلَيَّ مَنْ بَعَثْتَهُ بِرِسَالَاتِكَ،

به هر که خواستی از خلق خود، و راهنما بر کسی که مبعوثش کردی به رسالت‌های خودت

وَ دِيَانَ الدِّينِ بِعَدْلِكَ، وَ فَضْلَ قَضَائِكَ بَيْنَ خَلْقِكَ، وَ الْمُتَهِمِينَ عَلَيَّ

و جزابخش در دیانت به عدلت و فیصله دهنده حکم تو بین خلقت، و نگهبانش کردی بر

ذَلِكَ كُلِّهِ، وَ السَّلَامُ عَلَيْهِ وَ رَحْمَةُ اللَّهِ وَ بَرَكَاتُهُ. اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَيَّ

همه این‌ها و درود فرست بر او و رحمت خدا و برکات او. خدایا درود بر

فَاطِمَةَ بِنْتِ نَبِيِّكَ، وَ زَوْجَةَ وَلِيِّكَ، وَ أُمَّ السَّبْطَيْنِ الْحَسَنِ وَ الْحُسَيْنِ

فاطمه دختر پیغمبرت و همسر ولی تو و مادر دو پسر حسن و حسین

سَيِّدَيَّ شَبَابِ أَهْلِ الْجَنَّةِ، الطُّهْرَةَ الطَّاهِرَةَ الْمُطَهَّرَةَ، التَّقِيَّةَ التَّقِيَّةَ

دو سید جوانان اهل بهشت آن بانوی پاک و پاکیزه گوهر مطهره پرهیزکار و پاکیزه

الرَّضِيَّةَ الرَّكِيَّةَ، سَيِّدَةَ نِسَاءِ أَهْلِ الْجَنَّةِ أَجْمَعِينَ، صَلَاةً لَا يَقْوَى عَلَيَّ

و پسندیده پاک و میرا از هر نقص، بانوی همه زنان اهل بهشت، رحمتی که نتوان

إِحْصَائُهَا غَيْرُكَ. اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَيَّ الْحَسَنِ وَ الْحُسَيْنِ بِسَبْطِي نَبِيِّكَ، وَ

شمردش جز خودت. خدایا درود فرست بر حسن و حسین دو فرزند پیغمبرت و

سَيِّدِي شَبَابِ أَهْلِ الْجَنَّةِ، أَلْقَائِي فِي خَلْقِكَ، وَ الدَّلِيلَيْنِ عَلَيَّ مَنْ

دو آقای جوانان اهل بهشت آن دو بزرگوار که برای اقامه دین قیام کردند در میان خلق تو و دو رهنما بر

بَعَثْتَ بِرِسَالَاتِكَ، وَ دِيَانِي الدِّينِ بِعَدْلِكَ، وَ فَضْلِي قَضَائِكَ

کسی که او را مبعوث کردی به رسالت خودت و دو پادشاه دهنده دیانت طبع عدلت و دو فیصله بخش دآوری است

بَيْنَ خَلْقِكَ. اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَيَّ عَلِيٍّ بْنِ الْحُسَيْنِ عَبْدِكَ الْقَائِمِ فِي خَلْقِكَ،

در میان خلقت. خدایا درود فرست بر علی بن الحسین بنده تو و قیام کننده در میان خلقت تو

وَ الدَّلِيلِ عَلَيَّ مَنْ بَعَثْتَ بِرِسَالَاتِكَ، وَ دِيَانِ الدِّينِ بِعَدْلِكَ،

و راهنما بر کسی که او را مبعوث کردی به رسالت خودت و داور در دین مطابق عدلت

وَ فَضْلِ قَضَائِكَ بَيْنَ خَلْقِكَ، سَيِّدِ الْغَائِبِينَ. اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَيَّ مُحَمَّدِ بْنِ

و فیصله دهنده حکم تو و حاکم در امر دین در میان خلق تو. آقای عابدان خدایا درود فرست بر محمد بن

عَلَيَّ عَبْدِكَ وَ خَلِيقَتِكَ فِي أَرْضِكَ، بَاقِرِ عِلْمِ النَّبِيِّينَ. اللَّهُمَّ صَلِّ

علی بنده تو و جانشین تو در زمین، شکافنده علم پیغمبران. خدایا درود فرست بر

عَلَيَّ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدِ الصَّادِقِ، عَبْدِكَ وَ وَلِيِّ دِينِكَ، وَ حُجَّتِكَ عَلَيَّ

جعفر بن محمد راستگو، بنده تو و سرپرست دین تو و حجت تو بر

خَلْقِكَ أَجْمَعِينَ، الصَّادِقِ الْبَارِئِ. اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَيَّ مُوسَى بْنِ جَعْفَرِ،

همه خلقت، راستگو و خوش رفتار. خدایا درود فرست بر موسی بن جعفر

عَبْدِكَ الصَّالِحِ وَ لِسَانِكَ فِي خَلْقِكَ، أَلْتَسَاطِ بِحُكْمِكَ، وَ أَلْحُجَّةِ

بنده شایستهات و زبان گویای تو در میان خلقت و زبان گویا به حکمت تو و حجت

عَلَى بَرِيَّتِكَ. اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى عَلِيِّ بْنِ مُوسَى الرَّضَا الْمُرْتَضَى،

بر آفریدگانت. خدایا درود فرست بر علی بن موسی الرضا پسندیده

عَبْدِكَ وَ وَلِيِّ دِينِكَ، أَلْقَائِمِ بِعَدْلِكَ، وَ الدَّاعِي إِلَى دِينِكَ وَ دِينَ آبَائِهِ

بندهات و سرپرست دین تو، آن قیام کننده به عدل تو و دعوت کننده به دینت و دین پدران

الصَّادِقِينَ، صَلَاةً لَا يَقْوَى عَلَى إِحْصَائِهَا غَيْرُكَ. اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى

راستگوشی درودی که نتوان شمرد و احصاء کرد جز تو. خدایا درود فرست بر

مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيِّ عَبْدِكَ وَ وَلِيِّكَ، أَلْقَائِمِ بِأَمْرِكَ، وَ الدَّاعِي إِلَى سَبِيلِكَ.

محمد بن علی و بندهات و ولی تو، قیام کننده به فرمان تو و دعوت کننده به راهت

اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى عَلِيِّ بْنِ مُحَمَّدِ عَبْدِكَ، وَ وَلِيِّ دِينِكَ. اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى

خدایا درود فرست بر علی بن محمد نقی بنده خالص تو و حافظ و نگهدار دین تو، خدایا درود فرست بر

الْحَسَنِ بْنِ عَلِيِّ الْعَامِلِ بِأَمْرِكَ، أَلْقَائِمِ فِي خَلْقِكَ، وَ حُجَّتِكَ الْمُوَدِّي

حسن بن علی عمل کننده به فرمان تو قیام کننده در میان خلقت و آن حجت بزرگوارت اداء کننده

عَنْ نَبِيِّكَ، وَ شَاهِدِكَ عَلَى خَلْقِكَ، أَلْمَخْصُوصِ بِكَرَامَتِكَ، أَلدَّاعِي

از پیغمبرت و گواه تو بر خلقت آن که مخصوص بود به کرامتت و دعوت کننده بود

إِلَى طَاعَتِكَ وَ طَاعَةِ رَسُولِكَ، صَلَوَاتِكَ عَلَيْهِمْ أَجْمَعِينَ. اللَّهُمَّ صَلِّ

به اطاعت تو و اطاعت رسولت درود و رحمت‌های تو بر همه آن بزرگواران. خدایا درود فرست بر

عَلَى حُجَّتِكَ، وَ وِلِيِّكَ الْقَائِمِ فِي خَلْقِكَ، صَلَاةً تَأْمِنُ نَأْمِيَةَ بَاقِيَةِ،

حجت خودت و دوستدارت که قیام‌کننده در میان مردم تو، رحمتی بی در پی با برکت و پایدار

تُعَجِّلُ بِهَا فَرَجَهُ وَ تَنْصُرُهُ بِهَا، وَ تَجْعَلُنَا مَعَهُ فِي الدُّنْيَا وَ الْآخِرَةِ.

شتاب کن بدان فرج او را و یاری کن او را و قرار ده ما را به او در دنیا و آخرت.

اللَّهُمَّ إِنِّي أَتَقَرَّبُ إِلَيْكَ بِحُبِّهِمْ، وَ أُوَالِي وَلِيَّهُمْ وَ أُعَادِي عَدُوَّهُمْ،

خدایا من تقرب می‌جویم به تو به دوستی آن‌ها و دوست‌دارم دوست آن‌ها را و دشمن‌دارم دشمن آن‌ها را،

فَارْزُقْنِي بِهِمْ خَيْرَ الدُّنْيَا وَ الْآخِرَةِ، وَ اصْرِفْ عَنِّي بِهِمْ شَرَّ الدُّنْيَا

و روزیم کن به وسیله آنان نیکی دنیا و آخرت را و دور کن از من به وسیله ایشان بدی دنیا

وَ الْآخِرَةِ وَ أَهْوَالَ يَوْمِ الْقِيَامَةِ. پس می‌نشینم نزد سر آن حضرت و

و آخرت را و هراس‌های روز قیامت را

می‌گویم: السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا وَلِيَّ اللَّهِ، السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا حُجَّةَ اللَّهِ،

درود بسر تو ای ولی خدا، درود بسر تو ای حجت خدا

السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا نُورَ اللَّهِ فِي ظُلُمَاتِ الْأَرْضِ، السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا عَمُودَ الدِّينِ،

درود بسر تو ای نور خدا در تاریکی‌های زمین، درود بسر تو ای استوانه دین

أَسْأَلُكَ عَظِيمَكَ يَا وَارِثَ آدَمَ صَفْوَةَ اللَّهِ، أَسْأَلُكَ عَظِيمَكَ يَا وَارِثَ نُوحٍ نَبِيَّ اللَّهِ،

درود بسر تو ای وارث آدم برگزیده خدا، درود بسر تو ای وارث نوح پیامبر خدا،

أَسْأَلُكَ عَظِيمَكَ يَا وَارِثَ إِبْرَاهِيمَ خَلِيلِ اللَّهِ، أَسْأَلُكَ عَظِيمَكَ يَا وَارِثَ

درود بسر تو ای وارث ابراهیم خلیل خدا، درود بسر تو ای وارث

إِسْمَاعِيلَ ذَبِيحِ اللَّهِ، أَسْأَلُكَ عَظِيمَكَ يَا وَارِثَ مُوسَى كَلِيمِ اللَّهِ، أَسْأَلُكَ

اسماعیل قربانی خدا، درود بسر تو ای وارث موسی هم سخن با خدا، درود

عَظِيمَكَ يَا وَارِثَ عِيسَى رُوحِ اللَّهِ، أَسْأَلُكَ عَظِيمَكَ يَا وَارِثَ مُحَمَّدٍ

بسر تو ای وارث عیسی روح خدا، درود بسر تو ای وارث محمد

رَسُولِ اللَّهِ، أَسْأَلُكَ عَظِيمَكَ يَا وَارِثَ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عَلِيِّ وَوَلِيِّ اللَّهِ

رسول خدا، درود بسر تو ای وارث امیرالمؤمنین علی ولی خدا

وَوَصِيِّ رَسُولِ رَبِّ الْعَالَمِينَ، أَسْأَلُكَ عَظِيمَكَ يَا وَارِثَ فَاطِمَةَ الزَّهْرَاءِ،

و وصی فرستاده پروردگار جهانیان، درود بسر تو ای وارث فاطمه زهرا

أَسْأَلُكَ عَظِيمَكَ يَا وَارِثَ الْحَسَنِ وَ الْحُسَيْنِ سَيِّدَيْ شَبَابِ أَهْلِ الْجَنَّةِ،

درود بسر تو ای وارث حسن و حسین دو آقای جوانان اهل بهشت

أَسْأَلُكَ عَظِيمَكَ يَا وَارِثَ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ زَيْنِ الْعَابِدِينَ، أَسْأَلُكَ

درود بسر تو ای وارث علی بن حسین زینت عابدان، درود

عَلَيْكَ يَا وَارِثَ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ بَاقِرِ عِلْمِ الْأَوَّلِينَ وَالْآخِرِينَ، أَسْلَامٌ

بسر تو ای وارث محمد بن علی شکافنده دانش اولین و آخرین، درود

عَلَيْكَ يَا وَارِثَ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ الصَّادِقِ الْبَارِّ، أَسْلَامٌ عَلَيْكَ يَا

بسر تو ای وارث جعفر بن محمد راستگوی خوش رفتار، درود بر تو ای

وَارِثَ مُوسَى بْنِ جَعْفَرٍ، أَسْلَامٌ عَلَيْكَ أَيُّهَا الصِّدِّيقُ الشَّهِيدُ، أَسْلَامٌ

وارث موسی بن جعفر، درود بر تو ای شهید با صدق و حقیقت، درود

عَلَيْكَ أَيُّهَا الْوَصِيُّ الْبَارُّ التَّقِيُّ، أَشْهَدُ أَنَّكَ قَدْ أَقَمْتَ الصَّلَاةَ،

بسر تو ای جانشین نیکوکار با تقوی، گواهم به این که تو به پاداشتی نماز را

وَ آتَيْتَ الزَّكَاةَ، وَ أَمَرْتَ بِالْمَعْرُوفِ، وَ نَهَيْتَ عَنِ الْمُنْكَرِ، وَ عَبَدْتَ

و ادا کردی زکات را، و امر به معروف و نهی از منکر و پرستش نمودی

اللَّهِ [مُخْلِصًا] حَتَّىٰ آتَاكَ الْيَقِينَ، أَسْلَامٌ عَلَيْكَ يَا أَبَا الْحَسَنِ وَ رَحْمَةً

خدا را تا دم مرگ، درود بر تو ای ابوالحسن و رحمت

اللَّهُ وَ بَرَكَاتُهُ. پس خود را به ضریح می چسبانی و می گویی: اللَّهُمَّ

خدا و برکات او

إِلَيْكَ صَمَدْتُ مِنْ أَرْضِي، وَ قَطَعْتُ الْبِلَادَ رَجَاءَ رَحْمَتِكَ، فَلَا تُخَيِّبْنِي

از وطنم به سوی تو آمدم، و طی کردم شهرها را به امید رحمت تو، ناامید مکن مرا

وَلَا تُرُدَّنِي بِغَيْرِ قَضَاءٍ حَاجَتِي، وَارْحَمِ تَقَلُّبِي عَلَى قَبْرِ ابْنِ أَحْسَى

و مرا بدون برآوردن حاجتم برنگردان و رحم کن رفت و آمدم را بر سر قبر فرزند برادر

رَسُولِكَ صَلَوَاتِكَ عَلَيْهِ وَآلِهِ، يَا أَبِي أَنْتَ وَ أُمِّي يَا مَوْلَايَ، أَتَيْتُكَ

رسولت که درودهای تو بر او و آل او، پدر و مادرم فدای تو باد ای مولای من آمدم

زَائِرًا وَافِدًا، غَائِدًا مِمَّا جَنَيْتُ عَلَى نَفْسِي وَ اخْتَطَبْتُ عَلَى ظَهْرِي،

به زیارت و به درگاه شما وارد شده و پناهنده از آنچه جنایت کردم بر خودم و بارسنگین گناه را بردوش کشیدم

فَكُنْ لِي شَافِعًا إِلَى اللَّهِ يَوْمَ قُبْرِي وَ فَاقَتِي، فَكَانَ عِنْدَ اللَّهِ مَقَامٌ

پس شفیع من باش به درگاه خدا روز نداریم و بی چیزیم برای توست نزد خدا مقام

مَحْمُودٌ وَ أَنْتَ عِنْدَهُ وَجِيهٌ. پس دست راست را بلند می کنی و

پسندیده و نزد او آبرومندی.

دست چپ را بر قبر می گشایی و می گویی: اللَّهُمَّ إِنِّي أَتَقَرَّبُ إِلَيْكَ

خدایا من تقرب می جویم به سوی تو

بِحُبِّيهِمْ وَ يَوْلَايَتِهِمْ، أَتَوَلَّيَ أَخْرَهُمْ بِمَا تَوَلَّيْتُ بِهِ أَوْلَهُمْ، وَ أَبْرَأُ مِنْهُ

به دوستی و ولایت ایشان، پیرو و دوست آنها میم بدان چه پیرو و دوست اول آنها بودم و بیزارم از

كُلِّ وَ لِيَجْزِيَهُمْ، اللَّهُمَّ الْعَنِ الَّذِينَ بَدَلُوا نِعْمَتَكَ

هر دسته و گروهی جز آنها، خدایا لعنت کن به کسانی که تبدیل کردند نعمت را

وَأْتَهُمُ نَسِيكَ، وَجَحَدُوا بِآيَاتِكَ وَسَخِرُوا بِإِمَامِكَ،

و مستهم کردند پیغمبر را، و منکر آیات تو شدند و مسخره کردند امامت را

وَ حَمَلُوا النَّاسَ عَلَى أَكْثَافِ آلِ مُحَمَّدٍ،

و سوار کردند مردم را بر دوش آل محمد، (بر علیه آنان تحریکشان کردند)

اللَّهُمَّ إِنِّي أَتَقَرَّبُ إِلَيْكَ بِاللَّعْنَةِ عَلَيْهِمْ وَ الْبِرَاءَةِ مِنْهُمْ فِي الدُّنْيَا

خدا یا من تقرب می‌جویم به سویت به وسیله لعنت بر آنها و بی‌زاری از آنها در دنیا

وَ الْآخِرَةِ يَا رَحْمَانُ. پس برمی‌گردد و به نزد پای آن حضرت

و آخرت ای مهربان

می‌روی و می‌گویی: صَلَّى اللَّهُ عَلَيْكَ يَا أَبَا الْحَسَنِ، صَلَّى اللَّهُ عَلَيَّ

رحمت خدا بر تو ای ابوالحسن، درود خدا بر تو

رُوحَكَ وَ بَدَنِكَ، صَبَرْتَ وَأَنْتَ الصَّادِقُ الْمُصَدِّقُ، قَتَلَ اللَّهُ مَنْ قَتَلَكَ

روان تو و جسم پاکت که شکبیا بودی و تویی راستگوی تصدیق شده، خدا بکشد کسانی که تو را

بِالْأَيْدِي وَاللِّسَانِ.

با دست و زبان کشتند.

پس تضرع و مبالغه کن در لعنت کردن بر کشنده امیرالمؤمنین

و قاتلان حسن و حسین علیهما السلام و قاتلان جمیع اهل بیت

رسول خدا صلی الله علیه و آله. پس از پشت قبر برو و نزد سر آن حضرت دو

ذکر لعنت بر قاتلان ائمه علیهم السلام در حرم امام رضا علیه السلام ۱۵

رکعت نماز بکن، در رکعت اول سورة یس و در رکعت دوم سورة الرَّحْمَن بخوان و جهد کن در دعا و تضرع و بسیار دعا کن از برای خود و پدر و مادر خود و جمیع برادران مؤمن خود و آنچه خواهی نزد سر آن حضرت بمان و باید که نمازهای خود را نزد قبر بکنی.

ذکر لعنت بر قاتلان ائمه علیهم السلام در حرم امام رضا علیه السلام

و بدان که لعنت کردن بر قاتلان ائمه علیهم السلام به هر زبانی که باشد خوب است و اگر این عبارت را که از بعضی ادعیه اخذ شده، بخواند شاید مناسب تر باشد: اَللّٰهُمَّ الْعَن قَتْلَةَ اَمِيرِ الْمُؤْمِنِيْنَ، وَ قَتْلَةَ

ای خدا لعنت کن کشتگان امیرمؤمنان را و کشتگان

الْحَسَنِ وَالْحُسَيْنِ عَلَيْهِمُ السَّلَامُ، وَ قَتْلَةَ اَهْلِ بَيْتِ نَبِيِّكَ، اَللّٰهُمَّ الْعَن

حسن و حسین علیهم السلام را و کشتگان خاندان پیامبرت را، خدایا لعنت کن

اَعْدَاءَ آلِ مُحَمَّدٍ وَ قَتْلَتَهُمْ، وَ زَهُمَّ عَذَابًا فَوْقَ الْعَذَابِ وَ هَوَانًا فَوْقَ

دشمنان آل محمد را و کشتگان شان را، و بیفزای عذاب را روی عذاب و خواری را روی

هَوَانٍ وَ دَلًّا فَوْقَ دَلٍّ وَ خِزْيًا فَوْقَ خِزْيٍ، اَللّٰهُمَّ دَعُهُمْ اِلَى النَّارِ دَعًا،

خواری و زبونی را روی زبونی، رسوایی را بر روی رسوایی، خدایا بیفکن آنها را به سوی آتش به سخنی

وَأَزْكِسُهُمْ فِي آلِيمِ عَذَابِكَ رَكْسًا، وَ أَحْشُرُهُمْ وَ آتْبَاعَهُمْ إِلَى جَهَنَّمَ
 و سرنگونشان کن در عذاب دردناک یکباره، و محشورشان کن آنها و پیروانشان را به سوی جهنم
 زُ مَرًّا.

گروه گروه محشور فرما.

دعاء بعد از زیارت امام رضا علیه السلام

و در تحفة الزائر است که شیخ مفید ذکر کرده که مستحب است
 که بعد از نماز زیارت امام رضا علیه السلام این دعا را بخوانند: اللَّهُمَّ

خدایا

إِنِّي أَسْأَلُكَ يَا اللَّهُ الدُّائِمُ فِي مُلْكِهِ،

از تو خواهم ای خدایی که فرمانروایی همیشه

الْقَائِمُ فِي عِزِّهِ، الْمَطْنَعُ فِي سُلْطَانِهِ،

عزیزش پایدار است و در سلطنتش (همه موجودات) فرمانبردار اویند،

الْمُتَّقِرُّ فِي كِبْرِيَائِهِ، الْمَتَّوِّجُّ

یکتا است در عظمت و بزرگواری و یگانه است

فِي دِيْمُومِيَّةِ بَقَائِهِ، الْعَادِلُ فِي بَرِّيَّتِهِ،

در بقای همیشه در میان مخلوقاتش به عدالت رفتار کند،

أَلْعَالِمُ فِي فَضِيَّتِهِ، أَلْكَرِيمُ فِي تَأْخِيرِ عُقُوبَتِهِ. إِلَهِي حَاجَاتِي

و داناست در قضاوت و بزرگواری است در پس انداختن کیفر، خدایا حاجت‌های من بسوی

مَصْرُوفَةً إِلَيْكَ، وَ أَمَانِي مَوْقُوفَةً لَدَيْكَ، وَ كُلُّ مَا وَفَّقْتَنِي مِنْ خَيْرٍ

تو بازگردد و آرزوهایم در پیشگاه تو باز ایستاده و هرگاه مرا به کار نیکی موفق کرده‌ای

فَإِنِّي دَلَّيْتُ عَلَى طَرِيقِي إِلَيْهِ.

و راهنمای من بر آن کسار و طریقی من به سوی آن نبودی

يَا قَدِيرًا لَا تُؤْوِدُهُ الْمَطْلِبُ، يَا مَلِيًّا

ای توانایی که (زیادی) خواسته‌ها درمانده‌اش نکند ای دارایی که

يَلْجَأُ إِلَيْهِ كُلُّ رَاغِبٍ، مَا زِلْتُ مَصْحُوبًا مِنْكَ بِالنِّعَمِ جَارِيًّا عَلَيَّ

به او پناه آرد هر مشتاق، همواره با نعمت‌های تو قرین بوده‌ام و بر

عَادَاتِ الْإِحْسَانِ وَ الْكِرَمِ، أَسْأَلُكَ بِالتَّقْدِيرِ التَّافِذَةِ فِي جَمِيعِ

شیوه‌های احسان و کرم (که نسبت به من داشتی) گام برمی‌داشتم از تو خواهم بدان نیروی نافذت در همه

الأشياء، وَ قَضَائِكَ الْمُتِمِّمِ الَّذِي تَحْجِبُهُ بِأَيْسَرِ الدُّعَاءِ، وَ بِالتَّنْظِيرِ

چیزها و بدان حکم مسلمت که با کوچک‌ترین درخواستی آن را جلوه‌گری کنی و بدان نظری که

الَّتِي نَظَرْتَ بِهَا إِلَى الْجِبَالِ فَتَشَامَخَتْ، وَ إِلَى الْأَرْضِينَ فَتَسَطَّحَتْ،

از روی عنایت به کوه‌ها کردی و آنها بلندی گرفتند و به زمین‌ها افکندی هموار شدند،

وَإِلَى السَّمَاوَاتِ قَارِئَةً، وَإِلَى الْبِحَارِ

و به آسمانها نگرستی و آنها مرتفع گشتند و به دریاها آن نظر را کردی

فَتَفَجَّرَتْ. يَا مَنْ جَلَّ عَنْ أَدْوَاتِ كَحَطَاتِ الْبَشَرِ،

آنها روان گسردیدند، ای که تسو والاتیری از ابزار و آلات دید بشر

وَ لَطْفَ عَنْ دَفَائِقِ خَطَرَاتِ الْفِكْرِ، لَا تُحْمَدُ يَا سَيِّدِي إِلَّا بِتَوْفِيقِي

و لطیف تری از ریزه کاریهایی که در افکار خطور کند ستایش نشوی ای آقای من جز به توفیق

مِنْكَ يَفْتَضِي حَمْدًا، وَلَا تُشْكِرُ عَلَيَّ أَصْغَرَ مِنْهُ إِلَّا

خودت که خود آن نیز موجب ستایش دیگری است و سپاسگزاری نشود بر کوچکترین نعمتی جز

اِسْتَوْجِبَتْ بِهَا شُكْرًا، فَمَنْ تَخَضَى نِعْمَاؤُكَ يَا إِلَهِي،

آنکه سزاوارگردی بدان سپاسگزاری دیگری را پس چه زمان نعمتهایت به شماره درآید ای معبود من

و تُجَازِي أَلَاؤُكَ يَا مَوْلَانِي، وَ تُكَافَأُ صَنَائِعُكَ يَا سَيِّدِي،

و سپاسگزاری شود به عطاهایت ای سرور من و پاداش داده شود به داده‌هایت ای آقای من

وَ مِنْ نِعَمِكَ يَحْمَدُ الْحَامِدُونَ، وَ مِنْ شُكْرِكَ يَشْكُرُ

و آن‌هم از نعمت‌های توست که ستایش کنند ستایش کنندگان و از سپاس توست که

الشَّاكِرُونَ، وَأَنْتَ الْمُعْتَمَدُ لِلذُّنُوبِ

سپاسگزاری کنند سپاسگزاران و تسوی که مورد اعتمادی در

فِي عَفْوِكَ، وَ النَّاشِرُ عَلَى الْخَاطِئِينَ جَنَاحَ سِتْرِكَ، وَ أَنْتَ الْكَاشِفُ

گذشت از گناهان و گستراننده بر خطاکاران بال‌های پرده پوشیت را و تویی برطرف‌کننده

لِلضَّرِّ بِيَدِكَ، فَكَمْ مِنْ سَيِّئَةٍ أَخْفَاهَا حِلْمُكَ حَتَّى دَخَلَتْ، وَ حَسَنَةٍ

سخنی به قدرتت چه بسیار گناهی که پوشاند آن را بردباریت تا این که از بین رفت و کار نیکی که

ضَاعَفَهَا فَضْلُكَ حَتَّى عَظُمَتْ عَلَيْهَا مُجَازَاتُكَ، جَلَلَتْ أَنْ يُخَافَ مِنْكَ

چند برابرش کرد فضل تو تا بزرگ گردید برای آن پاداش تو، تو برتری از آن که از تو بترسند

إِلَّا الْعَدْلُ، وَ أَنْ يُرْجَى مِنْكَ إِلَّا الْإِحْسَانُ وَ الْفَضْلُ، فَأَمُّنُ عَلَىٰ بِمَا

جز از عدالت و از این که جز احسان و فضل چیز دیگری از تو امید رود، منت ننه بر من بدانچه

أَوْ جَبَهُ فَضْلُكَ، وَ لَا تَخَذُلْنِي بِمَا يَحْكُمُ بِهِ عَدْلُكَ.

لازمه فضل توست و زسومت مکن بدانچه عدالت بدان حکم کند

سَيِّدِي كَوُ عَلِمَتِ الْأَرْضُ بِذُنُوبِي لَسَاخَتْ بِسِي،

ای آقای من اگر براسی زمین از گناهان من آگاه بود حتماً مرا در خود فروبرده بود

أَوْ الْجِبَالُ لَهَدَّتْنِي، أَوْ السَّمَاوَاتُ لَا خَطَطَتْنِي،

یا اگر کوهها بدانها اطلاع داشت مرا درهم می‌شکست یا اگر آسمان‌ها می‌دانستند مرا ربوده بودند

أَوْ الْبِحَارُ لَأَغْرَقْتَنِي، سَيِّدِي سَيِّدِي سَيِّدِي، مَوْلَايَ

یا اگر دریاها می‌دانست مرا در امواج خود غرق می‌کرد ای آقای من... و ای مولا

مَوْلَايَ مَوْلَايَ، قَدْ تَكَرَّرَ وُقُوفِي لِضِيَاغَاتِكَ، فَلَا تَخْرِمْهُنِي مَا وَعَدْتَ

و سرور من... براسنی بارها شد که به مهمانیت آمدم پس محروم مکن از آنچه به

الْمُتَعَرِّضِينَ لِمَسْأَلَتِكَ. يَا مَعْرُوفَ الْعَارِفِينَ، يَا مَعْبُودَ الْعَابِدِينَ، يَا

درخواست کنندگان و عده فرمودی. ای مورد شناسایی برای عارفان و ای معبود عبادت کنندگان و ای

مَشْكُورَ الشَّاكِرِينَ، يَا جَلِيْسَ الذَّاكِرِينَ، يَا مَحْمُودَ مَنْ حَمِدَهُ، يَا

مورد سپاس سپاسگزاران و ای همنشین اهل ذکر ای ستوده ستایش کنندگان ای

مَوْجُودَ مَنْ طَلَبَهُ، يَا مَوْصُوفَ مَنْ وَحَدَّهُ، يَا مَحْبُوبَ مَنْ أَحَبَّهُ،

حاضر نزد آن کسی که تو را جوید ای توصیف شده کسی که بیگانگی او را بپرستد ای محبوب دوستدارش

يَا غَوْثَ مَنْ أَرَادَهُ، يَا مَقْصُودَ مَنْ أَنَابَ إِلَيْهِ، يَا مَنْ لَا يَعْلَمُ الْغَيْبَ إِلَّا

ای فریادرس هر که آنگش کند ای مقصد کسی که به سویش بازگردد ای که نداند غیب را جز او ای

هُوَ، يَا مَنْ لَا يَصْرِفُ السُّوءَ إِلَّا هُوَ، يَا مَنْ لَا يُدَبِّرُ الْأُمْرَ إِلَّا هُوَ، يَا مَنْ

که نگرداند بدی (و بلا) را جز او ای که تدبیر کار را نکند جز او ای که

لَا يُغْفِرُ الذَّنْبَ إِلَّا هُوَ، يَا مَنْ لَا يَخْلُقُ الْخَلْقَ إِلَّا هُوَ، يَا مَنْ لَا يُنَزِّلُ

نیامرزد گناه را جز او ای که نیافریند خلق را جز او ای که فرو نفرستد

الْغَيْثَ إِلَّا هُوَ، صَلَّى عَلَيَّ مُحَمَّدٌ وَ آلِ مُحَمَّدٍ، وَ اغْفِرْ لِي يَا خَيْرَ الْغَافِرِينَ.

باران را جز او، درود فرست بر محمد و آل محمد و بپامرز مرا ای بهترین آمرزندگان.

رَبِّ إِنِّي أَسْتَغْفِرُكَ اسْتَغْفَارَ حَيَاءٍ، وَأَسْتَغْفِرُكَ اسْتَغْفَارَ
پروردگارا از تو آمرزش خواهم، آمرزش شرمساری و حیا و از تو آمرزش خواهم آمرزش
رَجَاءٍ، وَأَسْتَغْفِرُكَ اسْتَغْفَارَ إِنَابَةٍ، وَأَسْتَغْفِرُكَ اسْتَغْفَارَ
امیدواری و از تو آمرزش خواهم آمرزش توبه جویی و بازگشت و از تو آمرزش خواهم آمرزش
رُغْبَةٍ، وَأَسْتَغْفِرُكَ اسْتَغْفَارَ رَهْبَةٍ،
از روی اشتیاق و از تو آمرزش خواهم آمرزش از روی بیم و هراس
وَأَسْتَغْفِرُكَ اسْتَغْفَارَ طَاعَةٍ، وَأَسْتَغْفِرُكَ
و از تو آمرزش خواهم آمرزش از روی طاعت و فرمانبرداری و از تو آمرزش خواهم
اسْتِغْفَارَ إِيمَانٍ، وَأَسْتَغْفِرُكَ اسْتَغْفَارَ إِقْرَابٍ،
آمرزش از روی ایمان و از تو آمرزش خواهم از روی اقرار (بگناه) و از تو آمرزش خواهم
وَأَسْتَغْفِرُكَ اسْتَغْفَارَ إِخْلَاصٍ، وَأَسْتَغْفِرُكَ اسْتَغْفَارَ تَقْوَى،
آمرزش از روی اخلاص و از تو آمرزش خواهم آمرزش تقوا و پرهیزکاری
وَأَسْتَغْفِرُكَ اسْتَغْفَارَ تَوَكُّلٍ، وَأَسْتَغْفِرُكَ اسْتَغْفَارَ ذَلَّةٍ،
و از تو آمرزش خواهم آمرزش از روی توکل و از تو آمرزش خواهم آمرزش از روی خواری
وَأَسْتَغْفِرُكَ اسْتَغْفَارَ عَامِلٍ لَكَ، هَارِبٍ مِنْكَ
و از تو آمرزش خواهم آمرزش کسی که برایت کار کرده و از (ترس) تو بسوی خودت گریخته

إِلَيْكَ، فَصَلِّ عَلَيَّ مُحَمَّدٍ وَ آلِ مُحَمَّدٍ، وَ تَبِّ عَلَيَّ وَ عَلَيَّ وَالِدَيَّ بِمَا

پس درود فرست بر محمد و آل محمد و توجه کن بر من و بر پدر من و مادرم بدانچه توجه کرده

تُثِبْتَ وَ تَتُوبُ عَلَيَّ جَمِيعِ خَلْقِكَ يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ. يَا مَنْ يُسَمِّي

و بسازگرددی بر همه خلق خود ای مهربانترین مهربانان. ای که نامور گشتی به

بِالْعَفْوِ الرَّحِيمِ، يَا مَنْ يُسَمِّي بِالْعَفْوِ الرَّحِيمِ، يَا مَنْ يُسَمِّي بِالْعَفْوِ

آمرزنده مهربان، ای که نامور گشتی به آمرزنده مهربان، ای که نامور گشتی به آمرزنده

الرَّحِيمِ، صَلِّ عَلَيَّ مُحَمَّدٍ وَ آلِ مُحَمَّدٍ، وَ اقْبَلْ تَوْبَتِي وَ زَكِّ عَمَلِي،

مهربان، درود فرست بر محمد و آل محمد و بپذیر توبه‌ام را و پاک کن کردارم را

وَ اشْكُرْ سَعْيِي وَ ارْحَمْ ضَرَاعَتِي، وَ لَا تَحْجُبْ صَوْتِي وَ لَا تُخَيِّبْ

و قدردانی کن از سعی و کوششم و رحم کن به تضرع و دربرده (بی توجهی خود) فرارنده آوازم را

مَسْأَلَتِي، يَا غَوْثَ الْمُسْتَغِيثِينَ، وَ ابْلِغْ أُمَّتِي سَلَامِي وَ دُعَائِي، وَ

و نومیدمکن درخواستم را ای فریادرس فریادخواهان و برسان به امامان و پیشوایانم سلام و دعای مرا و

شَفِّعْهُمْ فِي جَمِيعِ مَا سَأَلْتُكَ، وَ أَوْصِلْ هَدْيَتِي إِلَيْهِمْ

شفیع ساز آنها را برای من در تمام آنچه از تو درخواست کردم و برسان هدیه مرا به ایشان

كَمَا يَنْبَغِي لَهُمْ، وَ زِدْهُمْ مِنْ ذَلِكَ مَا يَنْبَغِي

بدان سان که شایسته مقام آنهاست و بیفزای برای آنها آنچه را تو سزاوار آتی

لَكَ يَا ضَعْفَانٍ لَا يُحْصِيهَا غَيْرُكَ، وَلَا حَوْلَ

بِه چندان برابر که شماره اش نتواند جز تو و جنبش و

وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ الْعَلِيِّ الْعَظِيمِ، صَلَّى اللَّهُ عَلَى أَطْيَبِ الْمُرْسَلِينَ

نیروی نیست جز به خدای والای بزرگ و درود خدا بر پاکیزه ترین فرستادگان

مُحَمَّدٍ وَآلِهِ الطَّاهِرِينَ.

محمد و آل پاکش.

صلوات مخصوص امام رضا علیه السلام

اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى عَلِيِّ بْنِ مُوسَى الرَّضَا الْمُرْتَضَى، الْأِمَامِ التَّقِيِّ

خدایا درود فرست بر علی بن موسی الرضا، آن امام پسندیده بانقوای

التَّقِيِّ، وَحُجَّتِكَ عَلَى مَنْ فَوْقَ الْأَرْضِ وَمَنْ تَحْتَ الثَّرَى، الصِّدِّيقِ

پاک و حجت تو بر هر که روی زمین و هر که در زیر زمین است آن راستگوی

الشَّهِيدِ، صَلَاةً كَثِيرَةً تَامَةً زَاكِيَةً مُتَوَاصِلَةً مُتَوَازِرَةً مُتَرَادِفَةً، كَأَفْضَلِ

شهید، درودی بسیار و تام و تمام و پاکیزه و پیوسته و پی در پی و دنبال هم مانند بهترین

مَا صَلَّيْتَ عَلَى أَحَدٍ مِنْ أَوْلِيَائِكَ.

درودی که می فرستی بر یکی از دوستان.

دعای خدا حافظی با امام رضا علیه السلام

چون خواستی وداع کنی آن حضرت را پس بگو آنچه راکه در وداع حضرت رسول صلی الله علیه و آله می گفتی:

لَا جَعَلَهُ اللَّهُ آخِرَ تَسْلِيمِي عَلَيْكَ، وَ إِنْ خَرْتُ عَلَيْكَ بِغَيْرِ السَّلَامِ عَلَيْكَ

قرار ندهد خداوند این سلام را آخرین سلام من بر تو. سلام بر تو

يَا وَلِيَّ اللَّهِ وَ رَحْمَةَ اللَّهِ وَ بَرَكَاتُهُ، اللَّهُمَّ لَا تَجْعَلُهُ آخِرَ الْعَهْدِ مِنْ

ای نماینده خدا و رحمت خدا و برکاتش نیز بر تو باد، خدایا قرار مده این بار را آخرین

زِيَارَتِي ابْنَ نَبِيِّكَ، وَ حُجَّتَكَ عَلَى خَلْقِكَ، وَ اجْمَعْنِي وَإِيَّاهُ فِي جَنَّتِكَ،

زیارت من از فرزند پیامبرت و حجت تو بر خلقت و گرد آور من و او را در بهشت،

وَ احْشُرْنِي مَعَهُ وَ فِي حِزْبِهِ مَعَ الشُّهَدَاءِ وَ الصَّالِحِينَ، وَ حَسَنَ

و محشورم کن با او در زمرة حزب او با شهیدان و مردان شایسته و آنها نیکو

أَوْلِيَّكَ رَفِيقًا، وَ اسْتَوْدِعْكَ اللَّهُ وَ اسْتَرْعِبْكَ وَ أَقْرَأْ عَلَيْكَ السَّلَامَ، آمَنَّا

رفیقانی هستند و تو را به خدایم سپارم و رعایت رانست به خود خواهانم و سلام بر تومی رسانم، ایمان داریم

بِاللَّهِ وَ بِالرَّسُولِ وَ بِمَا جِئْتَ بِهِ وَ دَلَّلْتَ عَلَيْهِ، فَكُنْتُمْ مَعَ الشَّاهِدِينَ. (۱)

به خدا و به رسول خدا و به آن چه تو آوردی و بدان راهنمایی کردی پس نام ما را در زمرة گواهان ثبت فرما.

۱- مفاتیح الجنان، حاج شیخ عباس قمی، مؤسسه انتشاراتی قدیانی.

فهرست مطالب

عنوان	شماره صفحه
مقدمه	۵
لقب امام رضا <small>علیه السلام</small>	۹
پدر و مادر امام رضا <small>علیه السلام</small>	۱۱
همسر امام رضا <small>علیه السلام</small>	۱۲
فرزندان امام رضا <small>علیه السلام</small>	۱۲
مهارت‌های زندگی در رفتار امام رضا <small>علیه السلام</small>	۱۳
مهارت تنظیم ارتباط با خدا	۱۶
اقامه نماز	۱۶
روزه	۱۷
انس با قرآن	۱۹
دعا و نیایش	۲۰
مهارت تنظیم ارتباط با خود	۲۵
آداب غذا خوردن امام رضا <small>علیه السلام</small>	۲۵
آداب لباس پوشیدن امام رضا <small>علیه السلام</small>	۲۸
بهداشت فردی امام رضا <small>علیه السلام</small>	۲۹

فهرست مطالب

عنوان	شماره صفحه
نشاط و سرزندگی	۳۰
مهارت تنظیم ارتباط با مردم	۳۲
اخلاق اجتماعی و شهروندی امام رضا <small>علیه السلام</small>	۳۲
احترام به پدر و مادر	۳۴
گرامی داشتن خانواده	۳۷
رعایت حقوق خویشاوندان	۳۹
مهمان نوازی	۴۱
یاری به نیازمندان	۴۲
حفظ حرمت و حقوق کارمندان و کارگران	۴۲
طی کردن مزد قبل از به کارگیری افراد	۴۴
مهارت تنظیم ارتباط با محیط زیست	۴۵
بهره گیری صحیح از طبیعت	۴۵
چرا امام رضا <small>علیه السلام</small> ولیعهدی مأمون را پذیرفت؟	۵۲
شهادت امام رضا <small>علیه السلام</small>	۵۴

فهرست مطالب

شماره صفحه	عنوان
۵۶	مکان شهادت و مرقد امام رضا <small>علیه السلام</small>
۵۷	سخنان و آموزه‌های امام رضا <small>علیه السلام</small>
۵۷	تلاوت قرآن
۵۸	قرآن هدایت‌گر انسان‌ها
۵۹	قرآن برکت‌خانه‌ها
۵۹	توسل و شفاعت
۵۹	پیوند توحید و ولایت (حدیث سلسله‌الذهب)
	عمل به آموزه‌های دینی پیش شرط عشق به
۶۰	اهل بیت <small>علیهم السلام</small> است
۶۰	ارزش زیارت امام رضا <small>علیه السلام</small>
۶۱	حمایت از زائران در قیامت
۶۲	نماز در حرم امام رضا <small>علیه السلام</small>
۶۲	تقدم نماز بر کسب و کار

فهرست مطالب

عنوان	شماره صفحه
نماز شب.....	۶۳
فضیلت نماز جماعت.....	۶۴
ذکر «یا رُووفُ یا رَحِیْمُ».....	۶۴
فلسفه حلال و حرام.....	۶۴
فلسفه حجاب.....	۶۵
تشویق به سؤال و جواب (کرسی‌های آزاداندیشی).....	۶۵
مهربانی با مردم.....	۶۶
ازدواج با پسر صالح گر چه فقیر باشد.....	۶۷
زمان ازدواج.....	۶۸
نتیجه هدیه.....	۶۸
تغذیه مناسب.....	۶۹
فواید مسواک زدن.....	۶۹
آفات ثروت اندوزی.....	۷۰
بحث و گفتگوی بی‌خاصیت.....	۷۰

فهرست مطالب

عنوان	شماره صفحه
دو نمونه از معجزات و کرامات حضرت امام رضا <small>علیه السلام</small> ...	۷۱
کیفیت زیارت امام رضا <small>علیه السلام</small> ...	۷۵
ذکر لعنت بر قاتلان ائمه <small>علیهم السلام</small> در حرم امام رضا <small>علیه السلام</small> ...	۸۵
دعاء بعد از زیارت امام رضا <small>علیه السلام</small>	۸۶
صلوات مخصوص امام رضا <small>علیه السلام</small>	۹۳
دعای خدا حافظی با امام رضا <small>علیه السلام</small>	۹۴

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

۱۴ ویژگی منحصر به فرد در کلیه محصولات مؤسسه قرآنی تفسیر جوان

- ۱- تأیید علمی و محتوایی همه آثار ۱۰۰۰ گانه مؤسسه توسط ده نفر از مراجع تقلید و مجتهدین حوزه‌های علمیه.
- ۲- «آزاد بودن هرگونه نسخه برداری و چاپ» از روی آثار مکتوب با هماهنگی مؤسسه و درج عبارت «حق چاپ محفوظ نیست» بر روی شناسنامه کتاب‌ها.
- ۳- تنوع تخصصی محصولات قرآنی «متناسب با جامعه هدف» یعنی «کودک، نوجوان، جوان، زنان، مردان، خانواده و مساجد».
- ۴- قرار دادن متن الکترونیکی (E.BOOK) مربوط به همه آثار چاپ شده یا در دست چاپ بر روی سایت مؤسسه به آدرس: WWW.Tafsirejavan.com با امکان دانلود و پرینت رایگان و ترجمه به ۱۲۰ زبان زنده دنیا. ه اعراب‌گذاری کامل «همه» آیات، روایات و کلمه‌های عربی (به جز پی‌اورقی‌ها).
- ۵- طرح جلد‌های جذاب، ابداعی و گرافیکی متناسب با «جمعیت هدف هر کتاب».
- ۷- صفحه‌آرایی شعرگونه و چشم‌نواز تا خواننده به دلیل پرش مرتب چشم «خسته» نشود (به‌جز موارد خاص).
- ۸- همه محصولات مؤسسه پس از فروش و استفاده، حتی اگر آسیب‌دیده باشد، از افراد حقیقی «پس‌گرفته می‌شود».
- ۹- فروش اقساطی همه آثار مؤسسه به قیمت نقد و با «تعیین اقساط توسط خریدار».

۱۰- آثار مؤسسه به افراد بی‌بضاعت در سراسر جهان به طور «رایگان» تقدیم می‌گردد.

۱۱- «رایگان بودن» همه آموزش‌های تخصصی قرآنی مؤسسه در سراسر جهان.

۱۲- برای هیچ‌یک از آثار، حق‌التألیف دریافت نمی‌شود (به جز مواردی که ناشر مایل به اهداء حق‌التألیف باشد).

۱۳- نشر نهایی آثار پس از نشر آزمایشی و موفقیت در طرح پایلوت (Pilot Plan) برای «جمعیت مخاطب هدف».

۱۴- استانداردسازی روش تحقیق و تألیف آثار و تفسیرهای موضوعی، کاربردی و میان‌رشته‌ای از طریق «آموزش رایگان» ۱۰۰/۰۰۰ نفر از افراد مستعد و سازماندهی ۱۰۰۰ تیم پژوهشی ۳ نفره از بین آنها.

در صورتی که هرکس از صدر اسلام تا سال ۱۳۷۰ شمسی (معادل ۱۴۱۲ هجری قمری، سال تأسیس مؤسسه قرآنی تفسیر جوان) یک نمونه کتاب قرآنی را با جمع «۱۴ ویژگی» مذکور، به این مؤسسه ارائه دهد، برای هموطنان داخل کشور مبلغ «۵۰/۰۰۰/۰۰۰ تومان» و برای افراد مقیم خارج از کشور مبلغ «۵۰/۰۰۰ دلار» جایزه به عنوان حق‌الکشف تعلق می‌گیرد.

دکتر محمد بیستونی

رئیس هیئت مدیره گروه مؤسسات قرآنی تفسیر جوان